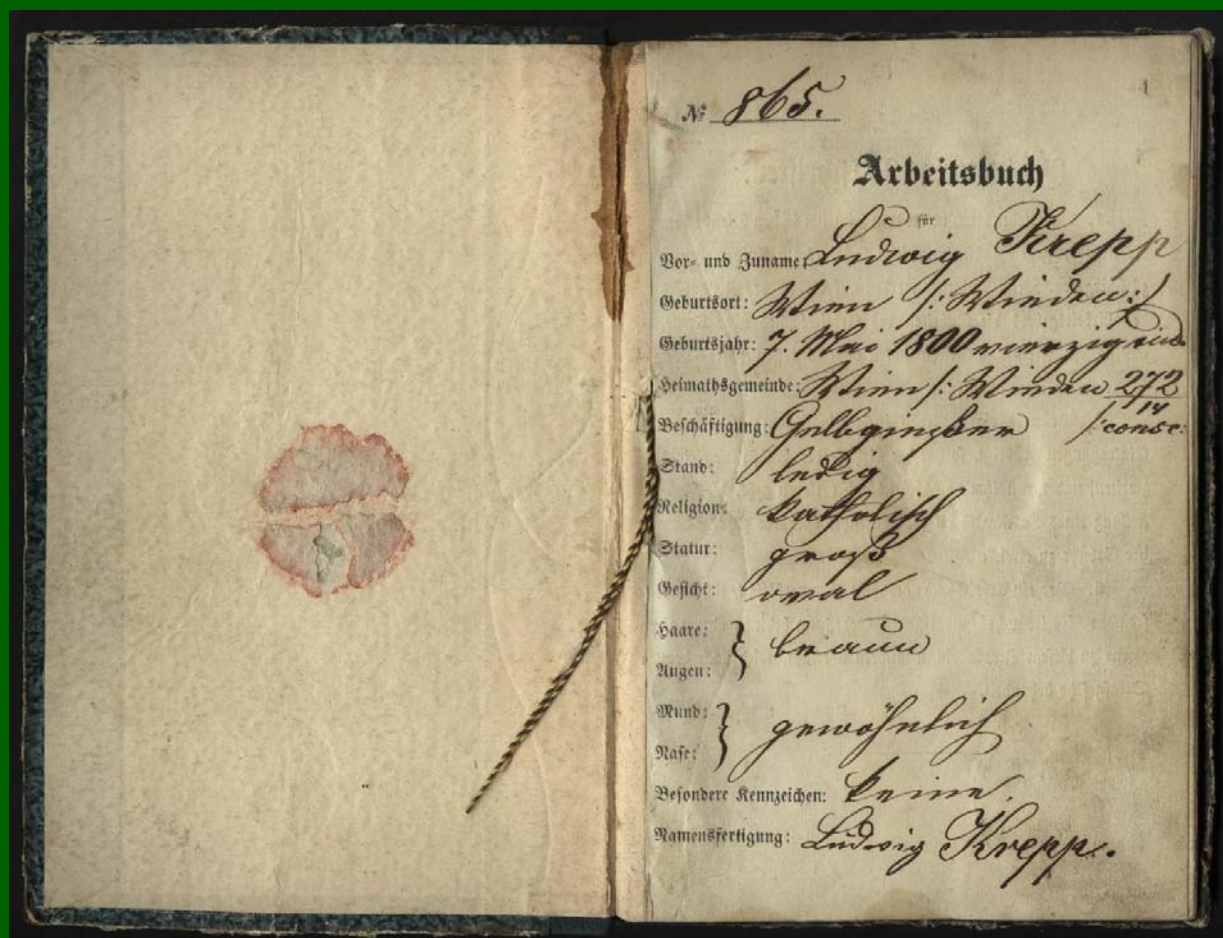

A MAGYAR CSALÁDTÖRTÉNET-KUTATÓ EGYESÜLET KIADVÁNYA

Ludwig Krepp (* 1841, Bécs – † 1875, Székesfehérvár) munkakönyve
 Érdekes a születési év írásmódja: 1800vierzigens. A könyvben több helyen is így írták az évszámot.
 Fotó: Bándy Márta

II. évfolyam, 1. szám

2012

IMPRESSZUM

Matrikula

a

**MAGYAR
CSALÁDTÖRTÉNET-
KUTATÓ
EGYESÜLET**

kiadványa

matrikula@macse.org

Felelős kiadó:

Hunyady László

Szerkesztő:

Dr. Hatvany Béla Csaba

Szaklektor:

Lerch János

Nyelvi lektor:

Tutunzisz Gabriella

Megjelenik évente négyszer: március, június, szeptember és december hónapokban. A kiadvány szabadon és csak is díjmentesen terjeszthető. Kéziratokat a szerkesztő e-mail címére várunk legkésőbb a megjelenési hónap elsejéig. A cikkek tartalmáért, beleértve a cikkhez kapcsolódó képanyagot is, a szerzők felelnek.

II. évfolyam 1. szám

© MACSE 2012

TARTALOM

Dr. George Berzsényi: <i>Berzsényiek a nagyvilágban</i>	1
Bagdi Márton: <i>Az özvegy és elvált személyek kutatása</i>	14
Sándor Ákos: <i>Sándor Imre élete és munkássága – Születésének 135., illetve a Genealógiai Füzetek 110. évfordulóján</i>	37

Az alkotóműhelyből

Miske Miklós Kálmán: <i>Teleky Dezső: Még csak most kezdődik – Magyarország és Erdély történetének „virtuális” bibliográfiájával</i>	48
--	----

* * *

Nemzetközi hírek	51
Hazai hírek	53
Egyesületi hírek	55

* * *

Berzsényiek a nagyvilágban

Dr. George Berzsényi, Denver, Kolorádó, Amerikai Egyesült Államok
(george_berzsényi@msn.com)

Távoli, de annál kedvesebb unokasógorom és kutatótársam, Gyimesi Imre már bemutatott engem, mint a II. és III. Berzsényi találkozó főrendezőjét, amikor a Matrikula első számában az egyházasberzsényi Berzsényi család találkozóiról számolt be. Így nem is lenne szükséges, hogy megint bemutakozzak, amennyiben Szluha Márton nemrég megjelent könyvének [1] 176. és 177. oldalai pontosabbak lettek volna. De ott anyámat Georjinának írta, holott neve Zsuzsanna Kornélia Györgyike volt, apám előnevét pedig „balatoni”-nak, holott megírtam neki pontos előnevét (szentlászlói és balatonfüredi). Ami még zavaróbb, hogy Gabriella nagynéném férjét, Köllő Andrást anyámhoz társította és apámat nagynénémhez, majd másodszor anyámhoz, mintha apám kétszer nősült volna. Amellett, hogy egy kicsit többet írok magamról, ezeket a hibákat fogom korrigálni a *Bemutakozásban*. Ezt követően a *Bevezetésben* főleg arról számolok be, hogy miként lehet a családkutatással eredményesen foglalkozni két emberöltő távlatából és egy hatalmas óceánon túlról. Remélem, pozitív tapasztalataim másokat is felbuzdítanak majd a kutatásra.

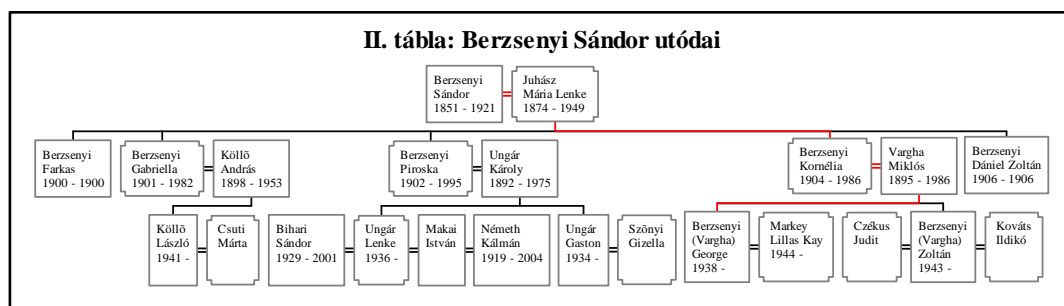
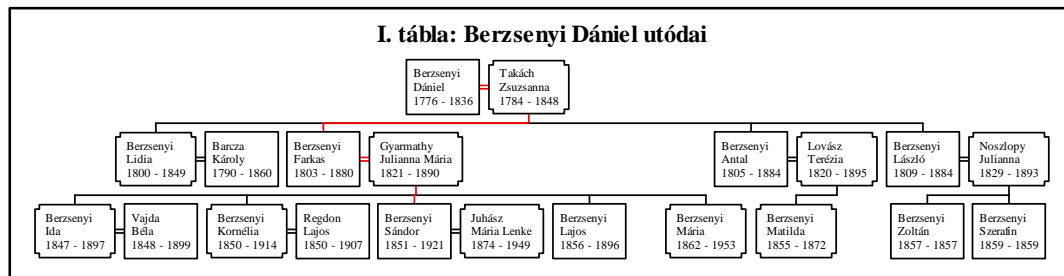
Írásom fő mondanivalóit *Az egyházasberzsényi Berzsényi család* című részben foglalom össze, majd *A nagyidai és más Ber(z)sényi családok* cím alatt a többi azonos vagy hasonló nevű nemes családok lehetséges kapcsolatairól írok. Ezt követően – megismételve a cikk címét – nagyobb általánosságban néhány gondolatomat, elképzelésemet vázolom a *Berzsényiek a nagyvilágban* rész alatt. Végül a *Köszönetnyilvánítások* című szakaszban néhány példát osztok meg olvasóimmal kutatásom eredményeiről, mielőtt egy *Utószó* keretében összefoglalnám mondanivalóimat.

Bemutakozás

Mint utolsó éves csurgói gimnazista hagytam el hazámat, miután többször is minimális, de szerves részt vállaltam az 1956-os forradalom során. Anyám családnevét már itt, Amerikában vettem fel, és itt végeztem egyetemi tanulmányaimat is apám támogatásával. A családkutatás iránti érdeklődésemet is szüleimnek köszönhetem. Most hálával emlékszem rájuk, sajnálva, hogy csak nyugdíjba menetelem után találtam időt arra, hogy folytassam az ő munkájukat.

Hogy származásomat pontosítsam, az alábbi táblázatokban és magyarázatokban bemutatom a költő Berzsényi Dániel utódait. Az I. tábla gyermekeit és unokáit mutatja be, piros vonallal jelölve a lezármazást Sándor nagyapáig, aki az egyetlen volt az unokák közül, kinek utódai is voltak. A II. tábla

az ő gyermekeit és unokáit mutatja be, piros vonallal jelölve a leszármazást személyemig. Ezen a táblán látható, hogy kik voltak a költő dédunokái, és ki kivel házasodott. Továbbá az is látható, hogy csak öten vagyunk a költő ükunokái, melyet azért hangsúlyozok, mert sokan azt hisszék vagy abban a hiedelemben vannak, hogy valamiképpen ők is a költő leszármazottai.

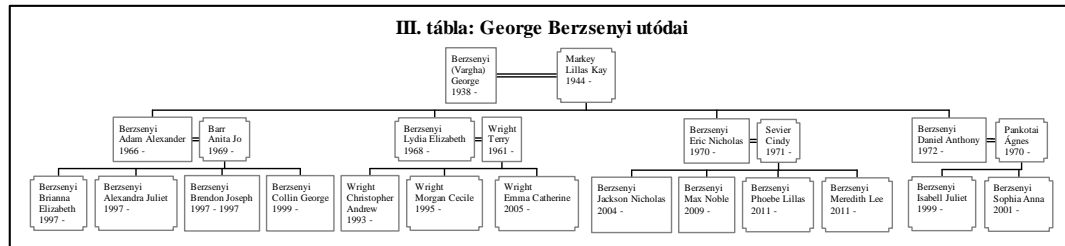

Hogy még teljesebb legyen az utódok felsorolása, itt megjegyzem, hogy Laci unokaöcsémnek egy lánya és két kis unokája, Lenke unokanővéremnek két fia és három unokája, Gaston unokabátyámnak egy lánya, míg Zoltán öcsémnek egy fia van. Az én lányom, három fiam és 12 élő unokám a harmadik táblán láthatók.

Az itt látható kép a mi családi águnkról 2007-ben készült, amikor nejemmel legidősebb unokánknak, Christophernek mutattuk be Magyarországot és a hazai rokonságot. A képet Chris készítette Niklán a Berzsényi Múzeum előtt, ezért nem látható, de rajta vagyunk mind az öten ükunokák, valamint három szép- és egy még szebb unoka is. Keresztneveket használva, balról jobbra a következő családtagok láthatók (a II. tábla alapján mind azonosíthatók): Gizi, Márta, Judit, Ungár Kriszti, Makai Zsolt, Gaston, Laci, Lenke, Kay, Gyuri, Zoli és Zoltán, míg elől Bihari Jessica guggol Zsuzsával, az édesanyjával.

Mint fentebb említettem, utódaimat a III. tábla mutatja be. Ezen több személy szerepel, így még kisebbek a betűk és számok, de mind felnagyítható a képernyőn – hatalmas előnye ez az elektronikus publikációknak.

Szeretnék bemutatni még egy képet, mintegy kiegészítve Gyimesi Imre beszámolóját a III. Találkozóról, melynek résztvevőiről sajnos nem készült olyan jó csoportkép, mint a II. Találkozó alkalmával. De így is sokan jelen vagyunk a képen, néhányunkat még fel is lehet ismerni. Feleségem például a bal oldalon ül Gizi és Lenke között, és Gizi mögött Collin unokánk látható. Tavaly őt vittük haza, hogy bemutatassuk neki ősei földjét és kiterjedt rokonságát. Felismerhető továbbá Lőrincz-Véger Judit, aki a bal szélén áll Andival, piros kabátos kislányával; Judit volt a találkozó helybeli rendezője. Mellette Lenke unokanővérem Makai Dániel unokája áll barátnőjével, továbbá Zoltán öcsém a feleségével. A padon Lenke mellett Gyimesi Imre ül, majd felesége, Berzsényi Eszter. Eszter mellett pedig Dr. Korpás István-né Bierbauer Erzsébet, aki oly kedvesen megvendégelte az egész rokonságot. Erzsébet mellett Mária húga, Dormán Gyuri édesanyja, majd unokahúguk, Berzsényi-Wiedra Mónika látható, aki művészi babáiról híres. Én az első ülő sortól jobbra vagyok, féltérdem.

Meg kell jegyeznem, hogy a közel 150 Berzsényi rokon között mindössze ketten voltak, kik fiúágon örökölték és viselték a Berzsényi nevet: Berzsényi Zsolt és Loren fia, kik ugyancsak az Egyesült Államokban élnek. Mint Imre is kiemelte, az általam rendezett találkozókön a leányági utódok egyenrangúak voltak a fiúági utódokkal. Meg kell jegyeznem továbbá, hogy Berzsényi Dánielt sem állítottam előtérbe találkozóinkon annak ellenére, hogy főleg az ő nimbusza, amely egybeköt bennünket. Sok-sok más Berzsényi ős is kiérdemelte megbecsülésünket; róluk éppúgy megemlékeztünk találkozóinkon.

Bevezetés

Emigrációm első évtizedeiben túl drága volt a telefonálás és csak kevés embernek volt telefonja Magyarországon, különösen faluhelyen. Minthogy a gyakori hazalátogatás sem volt lehetséges (1976-ban mertem először hazalátogatni), főleg levelezés révén tartottuk fenn a kapcsolatokat. Természetes tehát, hogy jó levelező lettem, és szerencsére sok kedves rokonom van még, akik emlékeznek arra, hogy nem csak illik válaszolni a levelekre, de nagyszerű instrumentum ez arra, hogy megismerkedjünk egymással. Legtöbbjük sok érdekes anyagot is küldött nekem, melyeket nagyszerűen hasznosítani tudtam kutatásaimban.

Mint mindenki más, hajdanában én is kis cetlikkel kezdtem, családfarészletekkel, nevekkel, dátumokkal, kérdésekkel. De szerencsére pont akkor, amikor végre időm is volt arra, hogy a genealógiával foglalkozzak, megjelentek már a különböző családfakészítő programok is, és ki tudtunk választani egyet, amely megfelelt igényeinknek. Az amerikai Family Tree Maker-t (FTM) választottuk, és azóta is azt használjuk.

Épp idejében érkeztem a genealógia területére a tekintetben is, hogy addigra a mormon egyház szorgalmas munkálkodói nem csak összegyűjtötték az anyakönyvek adatait mikrofilmeken, de az összegyűlt anyagot mindenki részére hozzáférhetővé tették. Először Salt Lake Cityben, az ottani hatalmas könyvtárunkban – ahol kétszer is töltöttem pár napot –, de ma már nem is kell odautazni, mert az Egyesült Államokban csaknem mindenütt vannak mormon családkutató központok templomaikkal összekötve, ahova viszonylag kis költségért csaknem minden tekerccset vagy más forrásművet meg lehet rendelni Salt Lake Cityből. Itt Denver városában öt ilyen kis központ is működik, nagyszerűen felszerelve és több önkéntes hozzáértővel.

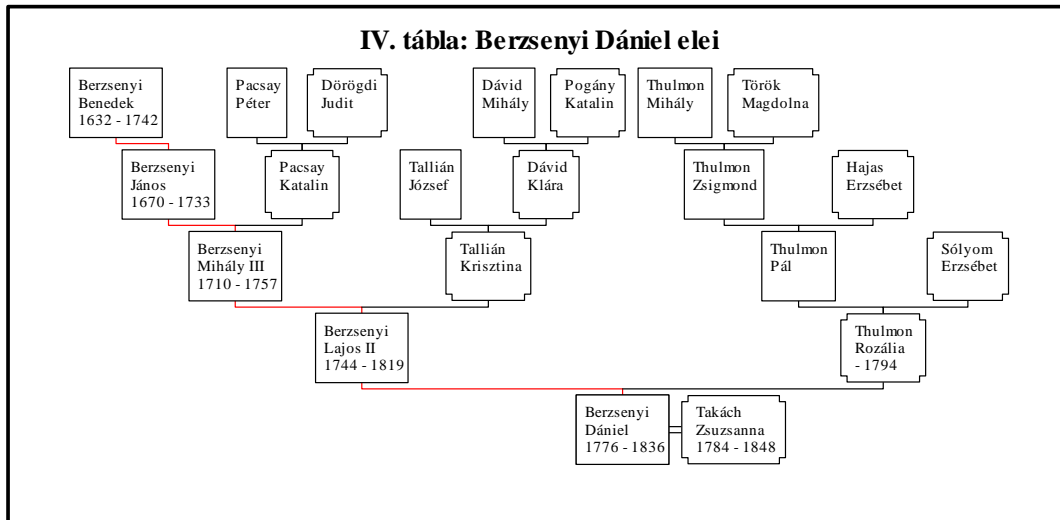
Az utóbbi évek során a mormonok nagyon sok anyagot feltettek a világhálóra is, amelyet a kutató kényelmesen átböngészhet otthon a számítógépén. Magyarországról több mint 21 millió katolikus és református egyházi adat, valamint mintegy félmillió gyászjelentés van, amellet, hogy már a hajdani Magyarország 31 megyéjéből is rengeteg közigazgatási irat található meg honlapjukon (www.familysearch.org). A világhálón természetesen hihetetlenül sok másfajta információ is található, csak keresni kell azokat. Ha egy generációval korábban születtem volna, arra sem lett volna meg a lehetőségem.

A fentiekből úgy tűnik, nem kell az érdeklődőnek a magyarországi levéltárakat járni ahhoz, hogy sikeresen kutasson a genealógia terén; elég, ha sokat levelez és ül a számítógépénél a világhálót böngészve. Ha olyan információra van szüksége, amely nem lett még digitalizálva, megrendel néhány filmet Salt Lake Cityből. De be kell vallanom, hogy még egy valami kellett kutatásaimhoz: Gyimesi Imre segítőkése. Azaz, valakinek ott kellett lennie Magyarországon, hogy járja a levéltárakat és személyes kapcsolatokat építsen ki azokkal, akikre valamely módon rátaláltam. Ilyeténképpen az egyházasberzsényi Berzsényi családnak mintegy tucatnyi ágát sikerült megtalálnunk és beilleszteniük.

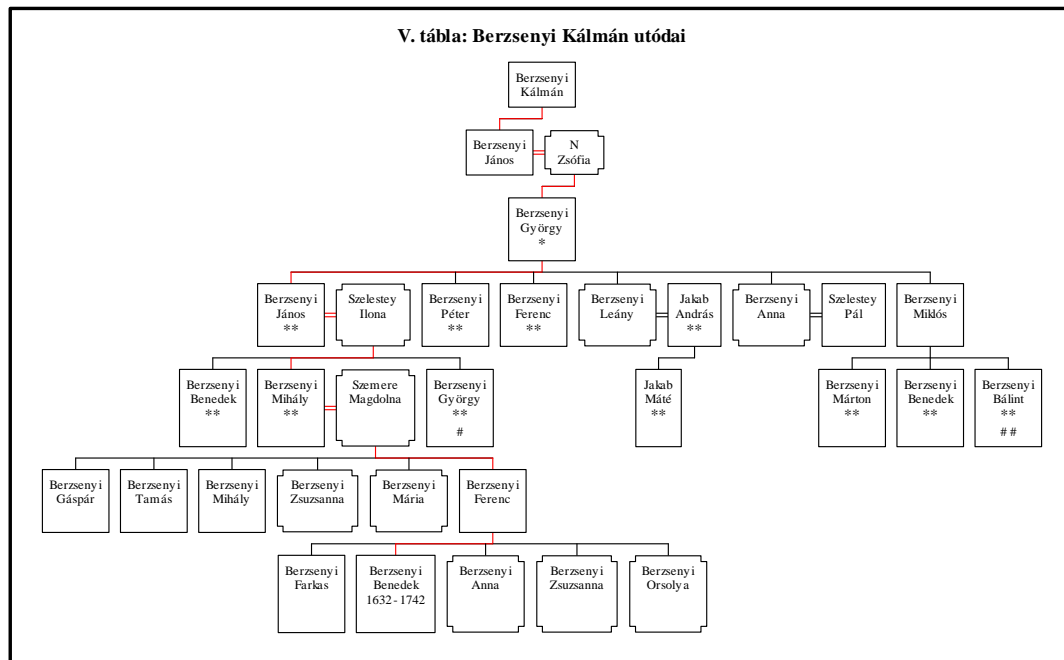
Az egyházasberzsényi Berzsényi család

Anyám családjának a kutatásában nagymértékben segített engem az is, hogy a Berzsényi kultusz, vagyis az érdeklődés ükapám költészete iránt az utóbbi évtizedek során mindig magas fokú volt. Természetesen ősei után is többen kutattak, és így nem csak sok, de számos ellentmondásos adat is került a kezembe. Apai nagyapjának az apjára vonatkozólag is két feltevés közül kellett választanom, melyeket az alábbiakban vázolni fogok, hogy mások is tanuljanak belőle.

Mint ahogy Noszlopy Tivadar, Szabolcs András és Payr Sándor a Berzsényi rokonsághoz tartoztak, és mindhárman részletesebben is írtak a családról, számomra legmeggyőzőbbek az ő műveik voltak: [2], [3] és [4]. Úgy tűnt továbbá, hogy Hetyéssy István cikke [5] is alapos kutatásokon alapult, és ezért meggyőző volt, különösképpen, amikor a cikkhez írt jegyzeteit is át tudtam böngészni. Nyilván Czeizel Endre [6] is elfogadta Hetyéssy állításait és – minthogy nagyra becsülöm Bandi munkásságát – véleménye mellé álltam. Balogh ugyancsak egyetértett velük [7], valamint Szluha is, előbb az 1998-ban [8], majd a 2011-ben [1] megjelent munkájában. Sem Balogh [9], sem Baranyai [10], sem Kempelen [11], sem pedig Nagy [12] nem foglaltak állást ükapám dédszüleit illetően. Mindössze Palatinus [13] volt más véleményen, és csak később jöttem rá, hogy ő Noszlopy korábbi cikkét [15] követte, nem tudva arról, hogy Noszlopy időközben átírta a leszármazási táblát könyvében [2], melyet nagyapámnak dedikált, és ő is Berzsényi Jánost valamint Pacsay Katalint „nevezte ki” Berzsényi Dániel dédszüleinek. Én is ezt teszem. Így született meg a IV. tábla, amely Berzsényi Dániel őseit mutatja be azon Berzsényi Benedekig visszamenőleg, aki állítólag 110 évet élt. Az 1941-es találkozó rendezői sajnos Palatinus leegyszerűsített Berzsényi családfáját [14] osztották ki a résztvevők közt, így az jobban elterjedt.

Az egyházasberzsényi Berzsényi család első ismert őse Kálmán volt az 1400-as években; a tőle induló ízenkénti leszármazást az V. tábla mutatja be, amely ugyancsak magyarázatokra szorul.

A tábla összeállításánál főleg Szluha legújabb könyvére [1] támaszkodtam, minthogy abból tudtam csak meg, hogy a család kapott egy második adományt is 1561. február 16-án Nádasy Tamás nádortól. Addig csak az 1559. május 16-án kelt adományról tudtam, amelyben Miksa főherceg apja, I. Ferdinánd nevében megerősítette a család nemességét és tulajdonjogát bizonyos birtokokra vonat-

kozólag. Ezen birtokok egyike volt Egyházasberzsény, amely nevét valószínűleg a családról kapta, nem pedig fordítva, mint azt Szluha írja. A család előneve onnan ered, de sokan használták az egyházas nagyberzsényi előnevet is, minthogy Noszlopy szerint [2] a törzsbirtok Nagy-Berzsényben volt. Az 1559-es donációs levél eredeti szövege, valamint annak magyar fordítása megtalálható Balogh Gyula munkájában [9], amelyből kiderül, hogy az ott említett Zsófia asszony Berzsényi György édesanyja volt, nem pedig mostohája, mint azt Szluha írta. Azon adománylevél mindössze a fenti Györgyöt, valamint mostohatestvéreit, Orbános (és nem Orbonás, mint Szluha írta) Mátyást és Balázst erősíti meg jogaikban, mely nyilván szükségessé tette az 1561-es adományt Berzsényi György utódaira vonatkozólag. Minthogy sem ő, sem Miklós fia nem kerül említésre az utóbbiban, feltételezem, hogy ők 1561-ben már nem éltek. A táblázatban *-al jelöltem meg azon Györgyöt, aki az 1559-es adományt kapta, míg **-gal azokat, akiket Nádasdy nádor 1561-es adománylevele nevezett meg Szluha szerint [1]. A további jelöléseket (# és ##) a későbbiekben magyarázom meg. A piros vonal ez alkalommal Berzsényi Dániel ükapjához, a hosszú életű Berzsényi Benedekhez vezet.

Miként az 1941-es Berzsényi találkozó rendezője, előbb 2005-ben, majd 2011-ben én is csak a fent említett Berzsényi Benedek utódait hívtam meg találkozóinkra. Így is jól összejött a rokonság, és ha az összes meghívott rokon ott lett volna, talán ezren is lehattunk volna a tavalyi találkozón. Az ún. *KálmánFa*, amelyet Imrével vállvetve állítottam össze, már több mint 3.200 Berzsényi Kálmán utódot tartalmaz. A fa megtalálható honlapomon (www.berzsényi.net), amelyen a bal oldalon a 11. sorban található *Family Forest*-re kell kattintani, majd követni a megjelenő utasításokat a letöltéshez (*family forest* = család erdő, minthogy ott több családfa is lesz majd – idővel). A honlapomon olvasható egy képes beszámoló a 2011-es találkozóról is, valamint egy rövidebb a 2005-ösről, az összes résztvevő felsorolásával. A következő, 2015-ös találkozó megrendezését kedves távoli unokaöcsém, Dr. Dormán Gyuri vállalta. Azon remélhetőleg még többen leszünk. Imre és én továbbra is szorgalmasan kutatunk a különböző ágak leszármazottjai után, és remélhetőleg még sok rokont sikerül megtalálnunk addigra. Bármilyen segítséget örömmel fogadunk, és különösen örülnénk annak, ha akadna valaki a közeli vagy távoli rokonságban, aki segítene Imrének végigböngészni az ország levéltárait családi vonatkozású adatok felkutatásában és feldolgozásában. Ezt én ilyen messziről nem tudom megtenni.

A nagyidai és más Ber(z)sényi családok

Mielőtt továbbmennék, hadd említsem meg, hogy a Berzsényi nevet a nagyidai ág eredetileg z nélkül írta, éppúgy, mint az egyházasberzsényi ág elődei, ideértve a költőt is. Gyakori a Berseny név használata is, mint például teszi azt nagyidai Berseny Árpád [16]. Az 1559-es dokumentum viszont Beörseny-nek, míg az 1561-es dokumentum Beursenyi-nek írja a nevet. Kutatótársam, Szelestey-Polgár Attila szerint a Szelestey család iratai között viszont több esetben Dersiny van írva Berzsényi helyett. Másutt Börsönyinek vagy Börzsönyinek írták a nevet. Itt Kolorádóban pedig ismerek egy Bershenyit, akinek a nagyapja az itteni helyes kiejtés kedvéért változtatta meg a nevét, amikor kijött az Egyesült Államokba. Azaz, a névnek több elfogadott, vagy legalábbis használt változata van. Komplikál-

ja még a helyzetet, hogy az idegenbe szakadt Berzsényiek a német *von* vagy a francia *de* segítségével hangsúlyozzák nemesi származásukat, melyek néha belemosódnak a névbe – az ilyesmi az Egyesült Államokban elég gyakori.

A nagyidai Bersenyi család nemessége csaknem olyan ősi, mint a miénk (egyházasberzsényi); Berseny Árpád szerint [16] II. Ferdinánd 1629. augusztus 31-én a régi nemes családból származó Berseny György, Mihály és Katalin testvéreket újlag megnemesítette és címert adományozott nekik. Az a címer csaknem mindenben megegyezik az egyházasberzsényi Berzsényi család által használt címerrel, melyből feltételezem, hogy az armálisszerző Berseny György talán az V. táblán #-al jelölt György fia vagy unokája lehetett. Azon egyházasberzsényi Berzsényi György utódairól nem tudunk, de ha voltak utódai, valószínű, hogy keresztnevét továbbadta fiának, unokájának. Bár voltak tanácskozások az 1941-es egyházasberzsényi Berzsényi találkozó előtt, nem sikerült bizonyítani összetartozásukat.

Egy másik nemes Berzsényi család 1619-ig tudja visszavezetni származását, amikor Berzsényi Bálint ősük Nagyberzsény községben kapott adományt. Valószínűnek tartom, de eddig még nem bizonyított tény, hogy ez a Bálint az V. táblán ##-al jelölt egyházasberzsényi Berzsényi Bálint utódja lehetett. Erre nem csak a Bálint név ismétlése és a család nagyberzsényi eredete ad gyanút, de az is, hogy az ő családjukban is van György, Mihály, János és Miklós nevű Berzsényi. Birtokaik Karakószörcsökön, Veszprém megyében voltak. Dr. Berzsényi Zoltán, aki az 1941-es találkozó főrendezője volt, velük is tanácskozott, de nem sikerült összekapcsolniuk a két családot. Imre is, én is kapcsolatban állunk mindkét családból több személlyel is, de tudunkkal egyikük sem dolgozik azon, hogy rokonságunkat bebizonyítsák.

Bár elfogadott ténynek tűnik Noszlopy kijelentése, amely szerint az egyházasberzsényi Berzsényi család ősei „már az Árpádok korában szerepeltek” [2], erre eddig nem találtam bizonyítékot. Balogh szerint [7] Berzsényi Kálmán 1490 körül élhetett, azaz jóval az Árpádok után. Találtam viszont Engel nagyszerű művében [17] egy Berzsényi Ferencet és egy Berzsényi Kelement, akik Újlaki Miklós alatt szolgáltak Baranya és Tolna megyékben, mint ispánok mintegy 50 évvel korábban. Feltételezem tehát, hogy a Berzsényiek eredetileg az ország azon részén éltek, és csak a közelgő török veszély elől menekültek előbb a mai Veszprém, majd Vas megyébe.

Mint a későbbiekben, melyek közül az 1945-ös és az 1956-os menekülések különösen emlékezetesek számomra, annak idején is bizonyára szétvált a család. Voltak, akik maradtak (a családnak egy ilyen, szigetvári ágáról is tudok, bár az ő rokonságukat sem tudom bizonyítani), míg a többiek másutt kerestek új otthont maguknak. Lehetséges, de kétlem, hogy már akkor kivált a nagyidai ág. Szinte természetes, hogy a menekülések viszontagságai közt annyi sok más veszteséggel együtt elvesznek a nemességet bizonyító papírok.

Az 1559-es donációs levélből egyébként az is kitűnik, hogy az egyházasberzsényi Berzsényieken kívül voltak még „kis-berseni Beörsények” és „nagy-bersenyi Beörsények” is; az ő családjaikat Pál, Máté és Antal képviselték, mint jelenlevő tanúk. Feltételezem, hogy ők már előbb bizonyították nemesiségüket, miként azon Berzsényi Pál, Tamás és Ambrus is, akik jelen voltak, amikor Nádasdy beiktatta Berzsényi György fiait és unokáit az új adományba 1561-ben [1]. Bizonyára ők is mind a rokonságunkhoz tartoztak.

Berzsényiek a nagyvilágban

Amikor apai őseim és rokonságom után kezdtem kutatni, fel voltam készülve a nehézségekre, melyek a Varga név népszerűségével járnak. Az sem segített, hogy mi *h*-val írtuk nevünket, mert sokan mások is azt tették, és a mi családjunkban is sokan elhagyták a *h* betűt. Hasonló problémák merültek fel, amikor anyai nagyanyám Juhász családját kutattam; az a név is egy foglalkozásra vezethető vissza, és így természetes, hogy sok a Juhász Magyarországon. De a Berzsényi név más, és sokáig abban a hitben voltam, hogy viszonylag kevés Berzsényi van a világon. Bár semmi bizonyítást nem találtam rá, azt is hittem, hogy a Berzsényi név „védett”, és így nem lehet azt „csak úgy felvenni”. Azt is tudtam, sőt, tapasztaltam, hogy még itt, az Egyesült Államokban sem mindig olyan egyszerű felvenni egy nevet. Meg lehet azt változtatni az amerikai állampolgárság elnyerésekor, de az legalább öt éves várakozás után történik, és addigra sok hivatalos okmányt állítanak ki a régi néven, ami komplikálja az életet. Később pedig itt is bírósági engedély kell a névcseréhez.

Nagy volt tehát a meglepetésem, amikor először láttam egy budapesti telefonkönyvben, hogy ott mintegy 50 Berzsényi van bejegyezve. Ez még a mobiltelefonok beköszöntése előtt volt, amikor sok embernek nem is volt még telefonja. Akkor még nem volt időm a családkutatásra, de félretettem az információt azzal, hogy majd később feldolgozom. De arra már akkor is rájöttem, hogy ha annyi Berzsényi van Budapesten, akkor legalább annyi van vidéken is.

Mintegy 15 évvel ezelőtt került kezembe egy hosszú listája azon Berzsényi nevű egyéneknek, akik 15 előre kiválasztott országban éltek. Ezek között volt az Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Új-Zéland, Dél-Afrika és Ausztrália, valamint tíz ország Nyugat-Európában. Ezt a listát egy amerikai cég állította össze könyv formájában megrendelésre, azaz, ha valaki reagált reklámjukra és hajlandó volt bizonyos összeget fizetni nekik a könyvért, akkor postázták neki a *World Book of Családnév*, hol a *Családnév* lehetett Berzsényi vagy bármi más. A nevek listája mellé mindenféle általános családkutatói utasításokat, javaslatokat, kérdőíveket, rendezőlapokat, stb. tettek a könyvbe, de még arra sem ügyeltek, hogy legalább mutató legyen az összeállítás. Elég bizonyíték munkájuk rossz minőségére az, hogy Magyarországon nem is kerestek Berzsényi nevű egyéneket. De az általuk talált 168 Berzsényi listája megspórolt nekem egy kis világhálós keresgélést, amelyre akkor nem is lett volna időm.

A fentiekből arra a következtetésre jutottam, hogy mintegy 300 lehet a száma azoknak, akik a Berzsényi nevet viselik (ideértve azokat is, akik, mint jómagam, felvették azt). Meggyőződésem, hogy mind rokonom, és hogy talán csak az 1400-as évekig kell visszamennünk a közös őst illetően. Ha úgy hirdetnénk meg egy Berzsényi találkozót, hogy jöjjön mindenki, akinek a neve Berzsényi vagy van egy Berzsényi nevű őse (és egy jó pörkölttel, galuskával, uborkasalátával és úkapám gombai borával „fűszerezni” azt), talán tízezren is összejönnénk!

Nyilván nem csak a hazai, de a Habsburg levéltárakat is alaposan át kellene kutatni, hogy megtaláljuk az összefüggéseket, de lehet, hogy rég elkallódtak mindazon iratok, amelyek bizonyítani tudnák rokonságunkat. Túl sok pusztításon ment át szegény hazánk az utolsó évszázadok során; messze meghaladták azok a tatárjárás és a 150 éves török uralom borzalmait is. Értékeink nagy része előbb Bécsbe, majd a környező magyarelles országokba, aztán Moszkvába, újabban pedig „Nyugatra” került, és nagyon valószínűtlen, hogy azok közül bármi is hazatalál. Nekem csak másolataim vannak iratokról, fényképeim képekről és emlékeim ereklyékről; más nem is kell.

Köszönetnyilvánítások

Mindenekelőtt be kell vallanom, hogy kicsi gyerekkoromtól tudtam az 1941-es Berzsényi találkozóról, melyet távoli unokabátyám, Dr. Berzsényi Zoltán, a székesfehérvári Szent György Kórház sebész főorvosa és igazgatója rendezett. Tragikus sorsáról is tudtam, valamint arról is, hogy megmaradt iratainak nagy része unokaöccséhez, a kaposvári ügyvéd Dr. Berzsényi Tiborhoz került. Arról is tudtam, hogy Tibornak, kit jól ismertem és szerettem, volt egy szép gyűjteménye családi gyászjelentésekből. Így nagyon örültem, amikor megtudtam, hogy Tibor halála után iratai Zoltán öcsémhez kerültek, és amikor 2000 novemberében végre el tudtam kezdeni a családkutatást, Tibor gyászjelentés gyűjteményével kezdtem. Amikor 2003-ban ismét hazlátogattam, öcsém előszedte az 1941-es találkozóval kapcsolatos levelezéseket, és akkor, valamint két évvel később azokat másoltam le, hogy a kutatást még jobban tudjam folytatni. Akkor (2000-ben és 2003-ban) még nem vetődött fel egy újabb találkozó ötlete, arra csak 2004-ben gondoltam először Dormán Gyurival való levelezésem során. Gyuri, aki a vegyész-mérnöki tudományok doktora, azt javasolta, hogy adjunk ki egy könyvet az egyházasberzsényi Berzsényi nemzetségről, de én előbb meg akartam ismerni a rokonságot.

Köszöneteim lerovását Zoltán öcsémmel kell kezdenem, aki 1956-ban Magyarországon maradt anyánnkal, és otthon a növénytermesztési és kertészeti tudományok terén szerzett elismeréseket (PhD 1980-ban, DSc 1993-ban). Komoly tudományos munkája mellett nem volt ideje a genealógiára, de mindig szeretettel megosztott velem minden levelet, iratot, fényképet, melyek szüleinktől és másoktól maradtak rá. Azok nélkül el sem tudtam volna kezdeni a kutatást, így az ő segítségét nagyon nagyra becsülöm.

A továbbiakban néhány példával vázolom majd, kit és hogyan találtunk meg ahhoz, hogy meg tudjuk hívni őket a 2005-ös és a 2011-es Berzsényi találkozókra. Ahhoz, hogy a leírás érthetőbb legyen, a fentebb említett *KálmánFa* letöltése és legalább felületes megismerése ajánlatos, de nem szükséges.

A személyes ismerkedések 2000 novemberében Adamecz Zoltánnal kezdődtek, kinek a szüleit ismertem, de nem tudtam, hogy rokonok vagyunk. Zoltán a bátyját ajánlotta, mint sokkal jobb levelezőtársat, amit ki is használtam, és Béla bátyjával sikeresen kibogoztuk rokonságunkat. Ugyancsak akkor talákoztam először Berzsényi-Janosits Évával, Jutka húgával és férjével. Miként Gyimesi Imre, Éva is sokat segített nekem a távolabbi rokonság megismerésében. Többek között az ő révén ismertem meg a Szabolcs testvéreket, Liscsinszkyéket, valamint a Pataky családot is, és Éva volt az, aki összegyűjtötte a találkozókra jelentkezők listáját is, hogy tudjuk, kiket várjunk.

Itt meg kell jegyeznem, hogy öcsém és elsőfokú unokatestvéreink kivételével a legközelebbi Berzsényi rokonom a két találkozó során egy ötödfokú unokatestvér, Baranyai Orsolya volt. Tehát természetes, hogy csaknem mindenkire, mint távoli rokonra hivatkozom. Orsolya esete jó arra is, hogy rámutassak, milyen messzire mentünk a leányági utódokat illetően. Mint az alábbi leszármazás mutatja, Orsi édesanyjával kezdve hat generációt kell visszamenni, hogy rátaláljunk az első Berzsényire, aki a költő nagynénje volt. A leszármazás kikutatását Szluha Marcinak és Gyimesi Imrének köszönhetem.

Ajkay Alinka → Ajkay István → Patthy Anna → Vitnyédy Erzébet → Véssey Erzsébet → Thulmon Anna → Berzsényi Teréz

Az alábbiakban néhány fentebb megígért példa következik:

1. Várady Ferenc egyik 1941-ben írt leveléből megtudtam, hogy ő is Berzsényi utód, Lenke húga leveléből pedig azt, hogy van egy Géza testvérük is Pécssett, akinek szintén van egy Géza fia. Feltételezve, hogy a Géza név folytatódott a családban, megkértem Imrét, hogy nézze meg, él-e ott most is egy Várady Géza. Másodszorra Imre szerencsés volt, és azóta megismertük az egész családot.

2. Éva 2005-ben bemutatott Gizi néninek, aki ugyancsak Keszthelyen élt, és egy későbbi Berzsényi Sándor özvegye volt. Beszélgetésünk során megemlítettem, hogy él Kanadában egy Nicholas Berzsényi, akivel üzeneteket váltottam, de nem tudom, rokon-e. Kiderült, hogy rokon, és Gizi néni apósa levelezett Nicholas dédapjával, akinek a nagyanyja Berzsényi Mária volt, ükapám harmadfokú unokatestvére. Később összebarátkoztam Nicholas apjával, aki Nick Bondra változtatta nevét, és részben az ő révén találtam rá Széchenyi Kálmánra, aki ugyancsak azon Mária utóda, majd Kálmán révén az Asztalos testvérekre és Ittész Mihályra, akik egy eddig csak töviben ismert ágról rokonok.

3. Bojsza János címe szerepelt édesanyja 1987-es gyászjelentésén, amelyet a mormonok honlapján találtam, és akiről tudtam, hogy ugyancsak a fenti Berzsényi Mária unokája. Megtaláltam János telefonszámát, de sajnos kiderült, hogy már csak az özvegyével tudtam beszélni. Ott volt viszont János húga, Ováriné Bojsza Marika, akiről nem is tudtam; az ő révén később megtaláltam a Kempelen, a Scheffer és a Zergényi testvéreket, akik ugyancsak Berzsényi Mária utódai.

4. Liszka Pali anyósa jó barátságban volt Schandl Piroskával, akihez engem is jó barátság köt a családkutatás révén. Paliék épp Magyarországon voltak, és Piroskától hallottak a 2005-ös Berzsényi találkozóról. Telefonáltak, és csak rövid percek múlott, hogy kidolgozzuk, miként kapcsolódnak ők is a rokonságunkhoz. Eljöttek és ott voltak tavaly is három gyermekükkel. Ők is itt élnek az Egyesült Államokban.

5. Találtam egy 1941-ben írt levelet, melyben László József kimutatta, hogy felesége révén György és Domokos fiai ugyancsak a fenti Berzsényi Mária utódai. Reméltük, hogy a Domokos elég ritka név ahhoz, hogy könnyen megtaláljuk, de nem így volt. Végül is egy másik rokon, Ónodi Tibor révén sikerült rátalálni Domokosra. Tibor járt Niklán, otthagya címét, és amikor Imre beszélt vele, kiderült, hogy ő nem csak ismeri László Domokost, de édesanyja révén rokonok is. Később Tibor segítségével Imre további rokonokra is rátalált azon az ágon.

6. Az évek során én is több alkalommal kaptam Darabos Jóskától, a niklai Berzsényi Dániel Emlékmúzeum gondnokától címekeket, telefonszámokat, amelyeket az ott járó rokonok hagytak hátra. Mint-hogy édesanyám volt a múzeum első gondnoka, akit Jóska is jól ismert, mi is jó barátságban vagyunk. Jó a kapcsolatom a kaposvári Berzsényi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság vezetőivel is, akik ugyancsak mindig segítőkészek. Tőlük kaptam meg 2003-ban Kovácsné Nagy Mariann címét, aki jelen volt az 1941-es és 2005-ös találkozókon, és remélem, velem együtt ott lesz majd a 2015. évi egyházasberzsényi Berzsényi találkozón is.

Utószó

Nagyon hálás vagyok a lehetőségért, hogy édesanyám családját bemutathattam ezen nagyszerű kiadvány virtuális oldalain. Cikkem remélhetőleg nem csak a családról, de sok minden másról is tartalmaz érdelem-gező információkat. Ebben a reményben zárom soraim, reprodukálva itt a Berzsényi család címerét [18], amely a kaposvári Somogy Megyei Levéltár egyik ablakát díszíti.

Egy későbbi írásban szeretném majd bemutatni édesapám székel

lófő szentlászlói és balatonfüredi Vargha őseit és rokonságát is. Előbb 2005-ben, majd 2010-ben is létrejött egy Varga/Vargha találkozó, melyek révén azt a rokonságot is meg tudtam ismerni. Lesz egy találkozásom 2015-ben is; cikkemben majd azt „harangozom be”.

Források

[1] Szluha Márton: *Vas vármegye nemes családjai. I. kötet A-K*. Heraldika Könyvkiadó, Budapest, 2011.

[2] Noszlopy Tivadar: *Berzsényi Dániel és családja*. Kaposvár, 1910.

[3] Szabolcs András: *Vázlatok az Opper család történetéből*. Keszthely, 1984.

[4] Payr Sándor: *Az egyházasberzsényi Berzsényiek*. Képes Luther Naptár 1932, 130-136.

[5] Hetyéssy István: *Adalékok és dokumentumok Berzsényi Dániel életrajzához*. in: Irodalomtörténeti Közlemények 5. sz., Budapest, 1969, 604-613. (A cikkhez készített jegyzeteket Gyimesi Imre a Széchenyi könyvtár VI. emeletén találta meg.)

[6] Czeizel Endre: *Költők, gének, titkok. A magyar költőgénuszok családfaelemzése*. Galenus Kiadó, Budapest, 2000.

[7] *Vasvármegye Berzsényinek*. Emléklap Berzsényi Dániel szobra leleplezésének ünnepére. Szombathely, 1896. (Ezen könyvecske *Berzsényi Dániel nemzetsége* című fejezete a 39-45. oldalakon Balogh Gyula műve.)

[8] Balogh Gyula, Szluha Márton: *Vas vármegye nemes családjai*. Budapest, 1998.

[9] Balogh Gyula, *Vasvármegyei nemes családjai*, Szombathely, 1901. (A világhálón az alábbi címen található: http://193.225.149.5/vdkweb/vm_nemescsalad/cimlap.html)

[10] Baranyai Béla: *Somogy vármegye nemes családai*. Országos Monográfia Társaság, Budapest, 1914.

[11] Kempelen Béla: *Magyar nemes családok, I-XI*. Budapest, 1911-1932. (CD-ROM formátumban megjelent 2001-ben.)

[12] Nagy Iván: *Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal, I-XII*. Pest, 1857.

[13] Palatinus József: *Vasvármegyei nemes családok története. I. rész*, Szombathely, 1911.

[14] Kivonat az egyházasberzsényi Berzsényi nemzetség családfájáról, készült az 1941. április hó 5-én megtartott családi összejövetel résztvevőinek.

[15] Noszlopy Tivadar: *Az egyházas-nagyberzsényi Berzsényi család nemzedékrendi táblája*. Turul, 4. füzet, Budapest, 1890, 210-212.

[16] Bersenyi Árpád: *Nagyidai Bersenyi*. Nagy Iván Családtörténeti Értesítő, Budapest, 1900, 108-110.

[17] Engel Pál: *Magyarország világi archontológiája 1301-1457*. Budapest, 1996.

[18] Gőzsy Zoltán, Gőzsy Gáborné: *A somogyi levéltár üvegablakai*. Somogy Megyei Levéltár, Kaposvár, 2000.

Az özvegy és elvált személyek kutatása

Bagdi Márton, Budapest (bagdima@t-online.hu)

A Matrikula hasábjain korábban beígért témák tanulmányozása során eldöntöttem, hogy komolyan foglalkozom a „kinek mennyire éri meg és kinek mennyire fontos” kérdésekkel. Az anyakönyvezés hiányosságai miatt sokan gyakran idő előtt abbahagyják a kutakodást. Hamar elfogy az ambíciójuk és a kitartásuk. Nekik nem fontos a család múltjának rekonstruálása. Valójában nem eléggé érdekli őket a család múltja. Mások viszont mindent elkövetnek annak érdekében, hogy újabb nemzedékről vagy nemzedékekről rántsák le a rejtélyes leplet. Minden újabb nehézséget kihívásnak tekintenek és keresik a kilátástalan helyzetek megoldását. A Matrikula hasábjain ehhez kívánok nekik újabb ötleteket adni.

Még az egyszerű nevek esetén is előfordulhatnak váratlan problémák. Ez viszont nem jelentheti a kutatás feladását. Szeretném, ha minden családfakutató az egyes őseiről teljes életutat állítana fel. Rögtön hozzáteszem, hogy az anyakönyvi adatokból ez csak vázlatosan a születés, házasságkötés/ek/ és elhalálozás tekintetében valósítható meg. Az anyakönyveken kívüli más forrásokat csak kevesen tudják igénybe venni. Ők a szerencsésebbek.

Az állami anyakönyvezés bevezetése után 1906. december 31-ig mindhárom anyakönyvet „szöveges” formában szerkesztették. A születési anyakönyvekben gyakorlatilag megadtak minden adatot a személyek születéskori beazonosításához. 1907. január 1-től táblázatos formára tértek át mindegyik anyakönyv vezetésében. Sajnos a táblázatok szerkesztői lényeges dolgokat nem képezték le az 1895. október 1. utáni szöveges formában vezetett adathalmazból. Ennek következtében az anyakönyvezés tartalmilag lényegi veszteségeket szenvedett. A születési anyakönyvből eltűnt a szülők eredete. A házasságkötéseknél nem adták meg a vőlegény és menyasszony születésének helyét. Az özvegy vagy elvált személyek családi állapota tekintetében az állami anyakönyvezés bevezetésétől gyakran már nem alkalmaztak megkülönböztetést. Így az özvegyek és elváltak családi állapota nőtlenként és hajadonként fogható fel. Az azonosítások során és az életút felállításakor ez sok problémát okozott.

A hiányzó adatok pótlásához minden árukkodó információt meg kellett ragadni. Az ilyen árukkodó információk általában nem a házasságkötési anyakönyvekben keletkeztek. Hozzáteszem, hogy a felekezeti anyakönyvezéssel szemben, az állami anyakönyvezés során az ilyen árukkodó információkat nem tudatosan és nem rendszeresen vezették. Azok idővel teljesen elmaradtak. A vizsgált időszakban a halotti és születési bejegyzéseket bejelentés alapján végezték. A bejegyzés végén volt egy megjegyzés rovat. Ezt nem mindig töltötték ki, de a kitöltött rovatot érdemes figyelmesen tanulmányozni. Itt gyakran igen fontos genealógiai árukkodó adatok találhatóak nemcsak az elhalt személlyel, de magával a bejelentővel kapcsolatosan is.

Nagyiván állami halotti anyakönyve szerint 1906. május 13-án meghalt özvegy Tóth István, néhai Póta Zsuzsanna férje. A megjegyzés rovatban ez áll: *„özvegy Balog Mihályné született Tóth Margit kijelentette, hogy az elhalt neki az édesapja volt.”*

Nagyiván egységesített házassági táblázatában rákerestem Balog Mihályra (táblázat híján a házassági anyakönyvben kell keresni!). Kiderült, hogy az ő házasságukat 1896. november 9-én jegyezték be. Itt megadták Tóth Margit születési dátumát, valamint az apja és az anyja nevét. Az egységesített halotti táblázatban ismét Balog Mihályra keresve 1903. április 22-én megtaláltam annak halotti bejegyzését (táblázat híján a halotti anyakönyvben kell megkeresni!). Az egyesített házassági táblázatba beírtam a halál helyét és napját. Ezzel Balog Mihály teljesen azonosításra került.

Tóth Margit fiatalasszonyként, 1908. november 26-án férjhez ment Kurucz Györgyhez. Formailag mindkettőt első házasként jegyezték. Ekkor az apját helyesen néhai Tóth Istvánnak, az anyját pedig néhai Póta Zsuzsannaként írták, ami megerősíti a fenti halotti bejegyzés adatainak helyességét. A fentiek ismeretében Tóth Margit neve elé kiírtam az „özv.” megkülönböztető jelzőt, valamint a szülei neve helyére a „Balog Mihályné” bejegyzést írtam. Ezzel a második házasságkötésnél ő teljesen beazonosításra került. Éltem a gyanúperrel, hogy Kurucz György is özvegy férfiként házasodott. Igen gyorsan megtaláltam az előző házasságkötését, majd az előző feleségének a halotti bejegyzését is. Az ő azonosítása során kiderült, hogy neki ez már a negyedik házassága volt. Mindegyik államilag jegyzett házasságánál hiányzik a családi állapot megjelölése. Ezek után, a korábbi három házasságánál már az ő neve elé is kiírtam az „özv.” megkülönböztető jelzőt. A négy házasságának adatait az egységesített házassági táblázatban egymás alá rendeztem. Ezzel már ő is teljesen azonosított lett, mind a négy házassága tekintetében. Tóth Margit özvegy Kurucz Györgynéként 1953. november 13-án Dévaványán halt meg. Így lényegileg felállítottam Tóth Margit teljes életútját.

Az apa halálesetének bejelentésénél beírt áruklódó információk figyelmen kívül hagyása esetén Balog Mihály halálát hagyományos módszerrel akár 50-60 éven át kellett volna keresni a halotti anyakönyvben, hiszen a házassági bejegyzéséből nem tudható az, hogy a házasságkötés után mikor halt meg. A Tóth István halálának bejelentésekor bejegyzett megjegyzés figyelembevételével a halotti bejegyzés keresését néhány évre rövidítettem. A még fiatal Tóth Margit második házasságánál sem merült volna fel a valós családi állapotát illető nyilvánvaló kérdés. Így a teljes azonosítása során állandóan megoldandó problémákba ütköztem volna. Miután az első házasságát elfogadható módon anyakönyvezték, majd a második házasságkötésénél pótoltam az „özvegy” megkülönböztető jelzőt, továbbá az előző házassága után őt jellemző „Balog Mihályné” asszonynevet, ő a második házasságában is azonosításra került. Így az életút felállítása már nem jelenthetett különösebb problémát.

A születési anyakönyvi táblázatokban a házas személyek rekordján belül a nemeket jelölő celláknak (férfi vagy nő) a hátterét narancssárgára színeztem. Így amikor egy házasságkötéskor az özvegy vagy elvált családi állapot nem került feltüntetésre, az ilyen személy azonosításakor a születési anyakönyvi táblázatban már a nemek oszlopában narancssárga háttérszínezett cellához jutottam. Persze ilyen esetekben a konkrét személy azonosítását még nem tekinthettem befejezettnek csupán azért,

mert egyszer a korábbi házasságkötésénél már azonosítottam őt. Az ilyen esetekben még külön aprólékos feladatok maradtak a kapcsolódó személyek vonatkozásában is.

Férfiak esetében a családnév előtt mindig kiírtam az „özv.” vagy „elvált” megjelölést. Mindkét megjelölés rendkívül fontos árulkodó információ, mert meghatározza az azonosítás vagy az életút felállításának irányát, menetét. Így számomra fontos „útjelző tábla” szerepét töltötte be. Ezekben az esetekben megkerestem az előző feleséggel kötött házasságot, majd időrendben egymás alá-főlé rendeztem a két házasságkötés rekordjait. Özvegység esetén megkerestem az előző feleség halotti bejegyzését és beírtam a megfelelő adatokat a halotti, születési és egyesített anyakönyvi táblázatokba. Ezzel az özvegyen újra házasodott férfi azonosítása befejeződött. Elvált férfi esetén hasonlóan jártam el. Itt a nevek elé kiírtam az „elvált” megkülönböztető jelzőt. Összességében az életút leképzésekor azt a házasságokkal meghatározott szakaszokra osztottam. E szakaszokon belül a különböző házasságokból külön-külön is születhettek gyerekek (lásd a későbbi ábrákat).

Özvegy vagy elvált asszony újabb házassága esetén elengedhetetlen az „özv. vagy elvált” megjelölés kiírása. A legegyszerűbb eset az, amikor beírták az anyakönyvbe azt, hogy az adott személy kinek az özvegye vagy kitől vált el. A felekezeti anyakönyvezés során ilyen bejegyzésekkel gyakran találkoztam. Ebben az esetben a soron következő házasságnál a szülők neve helyett a táblázatban az asszonynév került beírásra, mert ebben a házasságban ő így került azonosításra. Tehát az özvegyasszony házasságkötésekor az asszonynév ismerete fontosabb a szülők nevéénél. Persze ez nem zárhatja ki mindkettő megadását. A házassági anyakönyvi táblázatban meg kellett keresni az özvegyasszony előző házasságkötését, ahol ellenőriztem a szülők nevének meglétét és helyességét. Ha szükséges volt, javítottam vagy pótoltam azokat. A halotti anyakönyvi táblázatban megkerestem az előző férjének a halálát. A halotti anyakönyvi táblázatból a házassági adatokhoz, majd a születési táblázatba bevittem a férj halotti adatait. Ebben a sorban található az asszony leánykori adatai (az életkora vagy a pontos születési dátuma, az apja neve, esetleg az anyja neve is). A lényeg az, hogy az ő azonosítását végérvényesen az utolsó férjénél bekövetkezett halálától elindulva, mindig az első házasságkötésénél fejeztem be. Így minden esetben végigjártam ezen asszonyok teljes életútját. Ezt még a kifogástalan anyakönyvezés esetében is meg kellene tenni, de a tisztánlátás érdekében, a hiányos anyakönyvezés esetén ez elengedhetetlen.

Olyan esetekben, amikor az özvegy vagy elvált asszony házasságkötésénél nem adták meg az előző férj nevét, de a születési anyakönyvben történő azonosításoknál ő már korábban házasként szerepelt, a nemek cellája narancssárga háttérszínezéssel volt ellátva. A pontos születési dátum ismeretében az Excel kereső funkciója segítségével rákerestem a születési dátumra, s így könnyen megtaláltam az előző férj nevét és adatait is. Az özvegyasszonynál az előző férj halotti adatait is megkerestem, majd a megtalált adatokat a megfelelő táblázatokba bevittem. E műveletek az Excel-táblázatok segítségével néhány percet vettek igénybe. Nélkülük az anyakönyvekben való hagyományos kutatás hetekig elhúzódhatott volna, miközben az eredmény helyessége nem versenyezhetne a leírtakkal. Senki sem ren-

delkezik látnoki képességekkel. Itt minden aprólékos adatot bizonyítani kell! Elvált asszony esetén az asszonynév pótlásán túl nincs tennivaló.

Az özvegy férfi és az özvegy, de ismeretlen asszonynevű nő újabb házasságkötésénél az előző házastársak halálának megkeresésével mintegy igazoltam a következő törvényes házasságkötés jogosságát. Amennyiben a férj nem halt meg, az ő adataira rákeresve könnyen igazolhattam az újabb házasságkötését. Ezzel igazoltam azt, hogy elvált személyekről van szó. Eközben a születési táblázat nemek cellájának háttérszínezése sokat segített. Az ismételt megtalált születési dátum esetén például, azt a keresőbe beírva egy gombnyomással megtaláltam az előző férjjel kötött házasság rekordját. Így a következő házasságnál már nem jelentett problémát az asszonynév beírása. Az özvegy és elvált asszonyok azonosítása a menyasszonyok szerint indexált táblázatokban áttekinthetővé vált. Számítógép nélkül e műveletek napokat, heteket is igénybe vehetnek.

Amennyiben a megjegyzés rovatban vagy a házasság bejegyzésében arra utaló adat áll, hogy az érintett személyek közül valaki (előző házastárs vagy szülő) már meghalt – néhai, árva, özvegy –, akkor annak a halotti adatok oszlopába < (előtt vagy korábban) jel után az itt megismert négyjegyű évszámot írtam be. Például ha valamely özvegyasszony 1811. december 12-én újból férjhez ment, akkor a férje halotti adatának cellájába ideiglenesen a <1812 (1812 előtt) értéket írtam. Az előző férj esetén ez kvázi útjelző tábla szerepét töltötte be. Azt a feladatot írta elő számomra, hogy a férj halálát a megadott 1812. év előtt keressem meg. Miután megtaláltam a halotti bejegyzés pontos dátumát, e bejegyzés helyett a halál pontos napjának nyolcjegyű számát írtam be. Az egységesített táblázatokban minden egyéb adat a módszer követése esetén ab ovo rendelkezésre állt. Így mindig csak a hiányzó adatot kellett beírni. Ezáltal jelentős jegyzetelési feladattól mentesültem.

Gyakorlatilag a cellák formázása (dőlt betű, piros betű, háttérszínezés), továbbá bizonyos jelek (<, +, x) alkalmazása nem változtatta meg a cellák valódi tartalmát, de kiemelték azokat a cellák sokaságából. Ennek következtében az adott adatsort a többitől eltérően kezeltem és értelmeztem, hiszen azok figyelmeztető útjelző táblák szerepét töltötték be.

Ilyen formában az egységesített anyakönyvi táblázatok alkalmasak egész települések kutatására. Természetesen e táblázatok segítségével, a tévedések kizárása mellett, könnyen megoldható bármely család felmenőinek és leszármazottainak kutatása is. A „sajtpapírokkal” körülbástyázott kezdő és haladó kutatókkal ellentétben a családfakutatást egyszerű adatbevitelre és adatfeldolgozásra redukáltam.

Az első számú fő rendezési elv – az idő.

A téma fontosságát is aláhúzva talán egy kicsit hosszabban írok róla. Kérem, ne tekintsék ezt feleslegesnek!

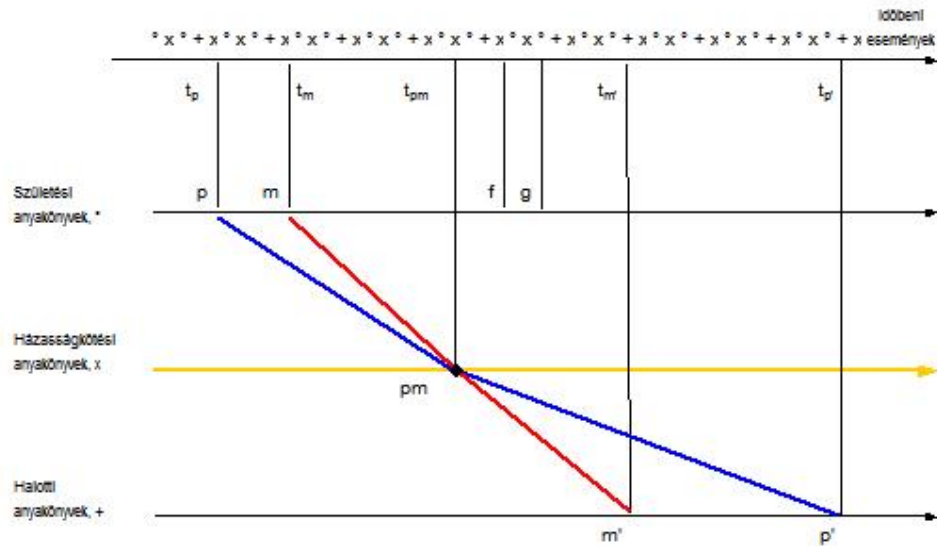
A világmindenség szaporán ketyegő óráján a másodpercek milliárdjai követik egymást és sokszor az általunk megszokott és állónak tűnő idő szélvészkeént rohan előre. Itt egy gyereksírás jelöli az új földi jövevényt, amott vidám zenés multság fémjelzi két érző szív egymásra találását, vagy égi jelenségként egy hullócsillag jelzi valaki életének a végét. Minden pillanatban történik valami, amely ma esemény, holnap pedig kutatható történelem. Frank Crane szavaival *„Megszületél, és amikor eljön a pillanat, a vendégeskedésed befejeződik e bolygón. E két pillanatot nem határozhatod meg, ám amit közöttük teszel, abban az idő lehet barátod és lehet az ellenséged. Intézd úgy, hogy a barátod legyen.”*

Az idő nem tesz kivételt senkivel. Minden ember legfontosabb feladata az, hogy földi tartózkodása alatt valamit hozzátegyen az ősök múltjához, majd a gyerekeinek és unokáinak továbbadja az ősök életének fonalát. Ennek érdekében az Isten által utalványozott idő megállíthatatlan fogyásával szemben mindenkinek az a feladata, hogy gyarapítsa tudását, képességeit, anyagi jólétét és ezzel párhuzamosan az alapvető kötelessége teljesítésével új egyedeket hozzon létre, majd nevelje fel azokat, hogy folytathassák az elődök hagyományait. Több száz település anyakönyveit tanulmányozva határozottan állítom, hogy az őseink e kitételeknek messze eleget tettek.

Mindenkinek vannak ősei és kevés kivétellel utódai is. A nemzedékek szakadatlan folyamatában minden személynek megvan a konkrét helye, és a Földön eltöltött idejével és munkásságával biztosítja a nemzedéke földi életének folytonosságát. Ebben a folytonosságban az idő a legcsodálatosabb rendezőelvnek a szerepét tölti be, melyet nem lehet sem megszakítani, sem megfordítani. A Földön eltöltött napokat, heteket és hónapokat egyszerűen nem számolhatom meg, mint a havi béretem, mert minden napom más és más. Ezzel azt kívánom jelezni, hogy az emberi életet jelentő idő nemcsak egyszerű fizikai mennyiség, amit az erre a célra rendszeresített szerkezettel mérhetek. A megélt időnek minőségi jellege is van. Így volt ez az őseinknél is. Sajnos ennek nyomon követésére az anyakönyvi bejegyzések alkalmatlanok.

A világ legcsodálatosabb jelensége az idő. Segítségével mérem a változásokat, a változások gyorsaságát, valamint a szokásos úton rögzíték bizonyos eseményeket: születést, házasságkötést és elhalálozást. Az időből nap mint nap ugyanannyi van mindenkinek. Az idő senkitől nem vehető el, ugyanakkor pluszban senkinek nem adható. *„Az idő – pénz, és pénzért nem vehető”* mondás arra utal, hogy az idő sokkal, de sokkal értékesebb, mint a pénz. Így a gazdag emberek életében az idő ugyanazt a szerepet játszza, mint a szegényekében. Az idő Isten ajándéka. Jelképesen mondhatnám, hogy a születés pillanatában már mindenki számára ismert, mennyi időt utalványozott neki Isten. Mindenki ingyen jut hozzá, s ezért sokan nem tudják azt megbecsülni. Igen nagy baj lenne az emberiséggel, ha a Teremtő által nap mint nap utalványozott időért fizetni kellene.

A családfakutatás irányító tételle érdekében több apró ábrát szerkesztettem. A családos emberi élet legegyszerűbb esete az, amikor az apa és anya egyetlen törvényes házasságban éltek és nevelték gyerekeiket. Ezt a következő ábrával szemléltetem:

1. ábra. A legelterjedtebb házasság kutatásának szemléltetése

A legfelső irányított nyíl a történelmi időt szemlélteti, amely mentén mindig történt és történik valamilyen genealógiai esemény (születés, esketés vagy halál). Az ilyen eseményeket az egyházi felekezetek 1895. október 1. előtt, míg az állami anyakönyvvezetők ezután a születési, házassági és halotti anyakönyvekbe vezették be és ott tartották nyilván. Az események megtörténtének és bejegyzésének időrendi sorrendjét is tükrözve az anyakönyveket három irányított egyenessel ábrázoltam.

A vizsgált család különböző genealógiai eseményeit a legfelső irányított egyenesen ábrázolt, óriási tömegű adathalmazból gondolatilag kiemelve, a kék és piros egyeneseken egy-egy ponttal jelöltem. Mit is kell tudni az ilyen eseményekről vagy pontokról?

A kék színnel jelölt apa esetében a p - pm - p' pontokat vagy eseményeket összekötő egyenes szakaszok az apa életútjának egy-egy szakaszát (gyerek- és ifjúkor, érettkor és időskor) ábrázolja. Az ilyen eseményeket a felekezeti hovatartozás ismerete mellett a családi és utónév, a születés ideje t_p , a házasságkötés ideje t_{pm} , elhalálozás ideje $t_{p'}$, továbbá az eseményeknek a helye, valamint a szülők családi és utóneve teheti konkrétá és kötheti össze.

A piros színnel jelölt anya esetén az m - pm - m' pontokat vagy eseményeket összekötő egyenes szakaszok az anya életútjának egy-egy szakaszát (gyerek- és hajadonkor, érettkor és időskor) ábrázolja. Az egyes eseményeket a felekezeti hovatartozás ismerete mellett ugyancsak a családi és utónév, a születés ideje t_m , a házasságkötés ideje t_{pm} , az elhalálozás ideje $t_{m'}$, továbbá az eseményeknek a helye, valamint a szülők családi és utóneve teheti konkrétá és köti össze.

A pm pont az apa és anya két eseményhalmazának olyan közös pontja, amelyre azonos a t_{pm} idő és a házasságkötés helye. Ettől a ponttól jobbra helyezkednek el a közösen megélt élet eseményei (gyerekek születése, nevelése, kiházasítása és az ő haláluk). A pm pont konkrét és fix, mert két fizikailag

fogható hűsvér ember házasságkötési eseményét testesíti meg. A legnagyobb gondot az jelenti, hogy a felekezeti és állami anyakönyvi bejegyzésekben a vőlegény és menyasszony azonosítatlanul, vagy alig értelmezhető módon szerepelnek.

A p - pm - m tartomány egyelőre ismeretlen, bizonytalan és nehezen kutatható eseményeket tartalmaz, amit a függőséggel járó kiskorúság jellemez. Régen a gyerekekről a születésükön kívül nem sok mindent jegyeztek fel. Egyet viszont érdemes jól megjegyezni, mégpedig azt, hogy a felekezeti és állami anyakönyvi bejegyzésekben a születés olyan esemény, amikor az újszülött – némi logikai kiegészítésekkel – azonosításra kerülhet. Ez ugyan nem mondható el minden korra, mégis nagyon fontos momentum. Ezt úgy rögzítem, hogy az egységes anyakönyvezés tekintetében nem fogadom el helyesként az újszülöttek bejegyzésének formáját és tartalmát. A fő gond elsősorban abban rejlik, hogy a születési anyakönyvbe bejegyzett gyerekről a halotti anyakönyvben sokszor néhány nap, hét, hónap vagy év után megtalálhattam a halotti bejegyzését is. A legtöbb probléma akkor keletkezett, amikor a házasságkötéskor vagy a halál bekövetkeztekor bement életkori adatok nem egyeztek meg. A valótlán adatoktól számított évben kerestem a személy születési adatait (a születés napját, vallását, a szülei nevét, stb.). Ilyenkor könnyen kiderülhetett, hogy egy csecsemőkorban meghalt gyerek adataihoz jutottam. Ő semmiképpen nem lehetett az általam kutatott személy. A probléma megoldásához – a sok azonos nevű gyerek esetén – muszáj volt elvégezni mindegyik gyerek azonosítását. Tapasztalatból mondom, hogy a születési anyakönyvekben kimutatható névtorlódásokat az idő megoldja. Ehhez a halotti bejegyzések megkeresésével a csecsemő vagy gyerekkorban elhunyt gyerekeket ki kellett zárni annak lehetőségéből, hogy „valaki nevében kiházassítsam őket, majd hosszú életet adjak nekik”.

Az anya és az apa pm - p' - m' tartománya sokszor számtalan konkrét információt adhatott. A pm - m' tartományban született f és g , akik vonatkozásában a földi cselekmények sora – igaz más vetületben – a szüleikéhez hasonlóan játszódott le. A legszomorúbb, de elkerülhetetlen, amikor az m' és a p' pontban véget ér p és m földi cselekményeinek sorozata. Ezek a pontok is konkrétak, mert két ismert hűsvér emberhez fűződnek. A halotti esemény anyakönyvezésének is az a problémája, hogy a bejegyzésekben az érintett személyek nincsenek teljesen azonosítva. Következésképpen az ősoket olyan anyakönyvek alapján kell megtalálni, ahol a velük kapcsolatos házassági és halotti bejegyzések hiányosak, az ősök azonosítatlanok.

Az időbeni események regisztrálását külön egyeneseken adtam meg. Így jól látható, hogy p (leendő apai ős) születésének anyakönyvezése a tp időpontban, továbbá m (leendő anyai ős) születésének anyakönyvezése a tm időpontban történt. Ezek az időpontok pontosak. Még akkor is ezt mondom, ha tudom, hogy az 1800-as évek első harmada előtt inkább a keresztelesek napját vezették. Ez egybeeshetett a születéssel, de nem mindig. Később külön vezették a születés és a keresztelek (az állami anyakönyvezésben a bejegyzés) napját. Ezekhez hasonlóan pontosnak számít a tpm időpont is, amikor p és m összeházasodott (pm). Anyakönyvezés tekintetében a tm' és tp' halotti bejegyzéseket is pon-

tosnak kell tekinteni. Elvben és gyakorlatban ezek a bejegyzések valóban pontosak, mégis sok gond adódik a családfakutatás során.

Sokan joggal kérdezhetnék azt, hogy ha az események időbeni megtörténte tekintetében pontosak a bejegyzések, miben rejlik a gond. A választ a kutatás során ki-ki a maga módján előbb-utóbb megtalálja. Arról van szó, hogy az eseményeket konkrét emberekkel kapcsolatosan jegyezték fel, de oly módon, hogy azok mindenkori azonosításához az események kapcsán csak hiányos adathalmazt adtak meg. Az elhagyott vagy szándékosan elhallgatott információk révén rejtelessé tették a bejegyzéseket. Kvázi olyanok ezek a bejegyzések, mint a szőrejtvények. A szőrejtvényekkel szemben még rosszabb helyzetem volt, mivel ezek célszemélye konkrét megoldási kulcsokkal rendelkezik. Az anyakönyvi bejegyzések megfejtéséhez viszont sohasem állnak rendelkezésre megoldási kulcsok. Így az egész családfakutatás legfontosabb feladata a személyek beazonosítása lett. A bejegyzések kétségeket kizáró értelmezéséhez minden hiányzó adatot pótolni kellett.

Amennyiben p és m egy településen született, házasodott és halt meg, azaz őslakosoknak számítottak, úgy az ő azonosításuk nagy valószínűséggel nem jelentett különösebb gondot. Ilyen esetekben a beazonosítás megtörténhetett, miközben szüleik vonatkozásában is több adat előkerült.

Egy zárt közösségben, a születési és halotti anyakönyveket szemléltető egyeneseken, bizonyos eltolódásokkal mindenkinek (még a halvaszületett gyerekeknek is!) szerepelni kell. Természetesen voltak elköltözők is, akik halotti anyakönyvezése más településeken történt. Az ő vonatkozásukban viszont a módszer követése esetén már arról a településről kerülünk kapcsolatba az itt szemléltetett közösséggel, ahol feljegyezték az m' és p' eseményeket. Az ilyen személyek esetében beszélhetek az ún. „vitt és hozott” adatokról. A házassági anyakönyveket szemléltető egyenes mintegy rostaként is működik. Itt már csak azok szerepelnek, akik megélték a házasságkötéshez szükséges kort, és valóban megházasodtak (az agglagények, aggszűzek és a később sem házasodott megesezt leányok itt nincsenek feltüntetve). Lényegileg egy település házasságkötési egyenesén minden helyben létrehozott házasságkötés (az idegenből ideköltözőké, az idegenből hozott vagy idegenbe elvitt házastársak esete is) szerepel.

Módszerem szerint, fejből előbb a házasságkötés időpontját határoztam meg, amely lehetséges az egyszerű keresés mellett a halotti bejegyzés alapján is, amennyiben találtam erre árulkodó információt:

$$t^* = t^* - ax - t.$$

Itt megfelelően t^* a házasságkötés napja, t^* az elhalálozás napja, ax a házasságban eltöltött évek száma és $t < 365$ nap (töredék év). Az itt következő képletek nem a matematikai pontosságú számíthatóság alapján lettek felírva, csupán arra kívánják felhívni a figyelmet, hogy pontos anyakönyvezés esetén

a kutatási tartomány $t < 365$ nap időtartamra szűkíthető. Ez az esetek többségében igazolódik is. Ezek a kis képletek is azt mutatják, hogy a családfakutatást tudatosan, azaz irányított gondolkodással végezzem.

A p és m születése egymástól független esemény. A házasságkötéssel közöttük függőségi kapcsolat alakult ki. Így a további életükben bekövetkező események (gyerekek születése, kiházásítása és a saját haláluk) anyakönyvezés tekintetében egymástól függő eseményekké váltak. Erre utalnak a különböző árulkodó információk is. Ennek megfelelően a házasságkötés utáni eseményeket úgy kellett volna anyakönyvezni, hogy a bejegyzésekből az érintett személyek szerepe és helye a családban nemcsak együtt, de külön-külön is tisztázható legyen. Ezt a tisztázottságot segítik elő a különböző anyakönyvekbe bejegyzett, de csak a család tagjaira vonatkozó árulkodó információk.

Ezt az állapotot a gyerekek születésének 1786 utáni anyakönyvezése (amikor már az anya neve is bejegyzésre került) teljes mértékben tükrözi. Ilyen szempontból ezek az anyakönyvi bejegyzések bizonyító erővel bírnak. Sajnos a halotti anyakönyvezéseknél ennek felismerése csak az 1800-as évek második felében következett be. Ez azt jelenti, hogy a kiskorú gyerekek halotti bejegyzésénél az anya neve egyáltalán nem, vagy csak igen ritkán szerepelt. Az 1700-as években sokszor még az elhunyt gyerek vagy anyja nevét sem adták meg. A gyakori családnevet viselő gyerekek esetén ez igen sok fejtörést okozott, különösen akkor, ha az adott korban még az apák keresztnéve is megegyezett. Ilyen esetekben a pontos lakhely (utca, házszám), valamint a keresztszülők adatainak (rokonsági fokok) figyelése is fontos. Ha a gyerek házasságkötésénél a szülők még mindig ott laktak, mint a születésekor, úgy az ilyen esetek tisztázhatóak. Ezért is nevezem a p - pm - m területet bizonytalanak és nehezen kutathatóknak. Abban az esetben, ha a halotti és a házassági anyakönyvekből kapott információk alapján valamelyik ős születési anyakönyvezésének is a kutatott településen kellene lennie, de ennek ellenére nem találtam azt, megnéztem a szomszédos falvak anyakönyveiben is. Nem egy gyerek született a szomszéd településeken vásározás vagy rokonlátogatás közben. Ez nem tartott sokáig, hiszen az életkor alapján eléggé jól behatárolható a születés ideje.

Tudtam, hogy a keresztleletlen gyerekek csecsemőhalálának kizárása, illetve csökkentése érdekében a felekezetek kötelezővé tették a három napon belüli keresztelest. Beteg gyerekek esetén a lelkészek vagy plébánosok házhoz mentek és otthon kereszteltek, sőt erre a bábaasszonyok is jogot kaptak. Ennek nyoma van az anyakönyvekben. Még a XX. századi szájhagyomány alapján is találkozhatam olyan történetekkel, amikor elmesélték xy keresztelestével kapcsolatosan: „*a háború ellenére a gyerek egészségi állapotára való hivatkozással soron kívül vitték a paphoz keresztelni, mondván ne-hogy pogányként haljon meg*”. Mondani sem kell, hogy ezt az intézkedést nem mindig tartották be. Gyakran előfordult a gyerek egy hetes, sőt hónapos korában megtörtént keresztelese is. A XIX. század végén pedig a különböző szekták kialakulásával megtörtént az, hogy végképp nem is keresztelték meg a gyerekeket. Találkoztam olyan esettel, amikor a valamilyen szekta tagjává lett házastárs halála után a másik házastárs a már húsz éven felüli gyerekeit jegyeztette be a település születési anyakönyveibe.

Voltak olyan esetek is, amikor a lelkész vagy plébános távolléte, no meg a kiterjedt rokonság/sógorság/komaság miatt a gyereket a szomszéd faluban keresztelték meg. Főleg ott fordult elő, ahol valamely külterületnek számító kis település (major vagy tanyaközpont) közelebb volt egy közigazgatási területen kívül eső templomhoz. Persze ez nem mindig zárta ki azt, hogy később otthon a közigazgatási területen belül is megkereszteljék a gyereket. Így találkozhattam két helyen keresztelt gyerekekkel is. Amennyiben a második keresztelést végző lelkész vagy plébános következetes volt (ha jelezték neki az első keresztelés tényét), a széljegyzetben fel is tüntette azt. Ezek a jelenségek szerencsére ritkán fordultak elő, mégis jó tudni, az élet akkor is produkált kivételes eseteket. Az ilyen problémák megoldását nem az adott település anyakönyveiben kell keresni, hanem azokban a szomszéd falvakban, ahol egyébként a kutatott név ma is előfordul. Ezt könnyen megtudhattam a települések telefonjegyzékéből. Ez nem is állhat az anyakönyvben. Az ilyen személyek megtalálásához az anyakönyvekben felesleges újabb és újabb nekifutással próbálkozni.

A születés idejének keresése lehetséges
a halotti anyakönyvi bejegyzésből kiindulva:

$$t^{\circ} = t^* - K - t$$

a házassági anyakönyvi bejegyzésből kiindulva:

$$t^{\circ} = t^* - k - t$$

ahol ennek megfelelően t° a születés napja, t^* az elhalálozás napja, t^* a házasságkötés napja, K a megélt életkor (a leélt évek száma), k a vizsgált személy életkora a házasságkötéskor (a megélt évek száma), és $t < 365$ nap (töredékév).

Külön kell a házastársak halálának anyakönyvezéséről beszélni. Az események függőségét a feleségek halotti bejegyzése már az 1700-as évek végén is követte. Ez az azonosításukban óriási segítséget nyújtott.

Általános esetekben a p - pm - p' és m - pm - m' események beazonosítása nem jelentett nagyobb gondot. Így az események időbeni rendezését a születési, házassági és halotti anyakönyvi táblázatokban jónak, magát az időt pedig, mint rendezési elvet csodálatosnak tartom. Abban az esetben, ha az ok-okozatot is jól tükröző függőség kifejezésére mindig tartalmazták volna az azonosításhoz szükséges és elégséges adatokat, úgy ma és a jövőben nem lenne gond az adott településeken élt emberek azonosítása, következésképpen a családfakutatás sem.

Amíg az anyakönyvezés folyamatában nem biztosítják a születési, házasságkötési és halotti bejegyzések „egyenszilárdságát”, vagyis az egymásnak való megfelelést, mindig is gond lesz a személyek azonosítása, függetlenül attól, hogy felekezetek vagy állami hivatalok külön-külön vagy együttesen látják el az anyakönyvezés feladatait.

A megtörtént dolgokat nem tudjuk meg nem történtekké tenni. Sajnálatos, hogy az egységesített anyakönyvezésnek az állami anyakönyvek máig sem felelnek meg. Így az utókor kutatóinak nem kevés gondja lesz. Ma még ezeket könnyen át tudtam hidalni, mivel az élők között sokan vannak, akik egy jól irányított kérdésre azonnal megadták a helyes választ. További gondot fog jelenteni a lakosság mobilitásának felgyorsulása. A felekezeti anyakönyvezés időszakában a lakosság aránylag hosszú ideig egy helyben élt. Voltak vándorközsörűsök, csizmadiák, kupecsek, sókereskedők, cselédek, ún. „dohányosok”, stb., akik hol itt, hol ott tűntek fel. A lakosság nagyobbik hányada viszont nem mozdult. Ez a tény nagy segítséget nyújtott a múlt kutatásában. Ezzel szemben a XX. században a lakosság 50%-a elhagyta az őshazát. Ezek egy része csak az országon belül költözött, míg a másik része a világ öt kontinensének valamelyikén talált új hazát.

A korábban elhunyt élettárs halálának keresése az özvegyégi adat alapján történt:

$$t^{+ht} = t^* - b\ddot{o} - t$$

ahol ennek megfelelően t^* az özvegyen elhalt házastárs elhalálzásának napja, $b\ddot{o}$ az özvegységben eltöltött évek száma és $t < 365$ nap (töredékév).

Ha szerencsém volt, a halotti anyakönyvekben találkoztam a másodsor, harmadsor házias vagy özvegy megjelölésekkel is. E megjegyzések azonnal irányítottá tették gondolkodásomat. Figyelembevételük nagymértékben megkönnyítette az egyre terebélyesedő adathalmaz kezelését és a vizsgált személyek azonosítását.

Vegyünk egy egyszerű esetet. Száz év alatt húsz Nagy Ferencsel kapcsolatos halálesetet regisztráltak. Egyikük 80 éves korában hunyt el és a „harmadsor két éve özvegy” bejegyzés is szerepelt a megjegyzés rovatban. E kis megjegyzés alapján már tudtam, hogy a húsz halotti bejegyzés közül négy a vizsgált Nagy Ferencsel és három feleségével kapcsolatos. A legutolsó bejegyzés az ő halálát rögzíti, figyelmeztetve arra, hogy három feleségét már korábban eltemette. A „két éve özvegy” árulkodó információ alapján könnyen meghatározhattam a legutolsó feleségét és házasságkötésük időpontját, továbbá azt is, hogy ki volt az utolsó feleség előző férje, ha volt egyáltalán. Miután az első párosítással végeztem, elkezdtem a második, majd utána az első feleség azonosítását.

E bejegyzés híján vagy annak figyelmen kívül hagyása esetén megnézhettem volna a többi tizenhét halotti bejegyzést is. Hamarosan meglett a második asszony is. Az azonosítást elősegítette a

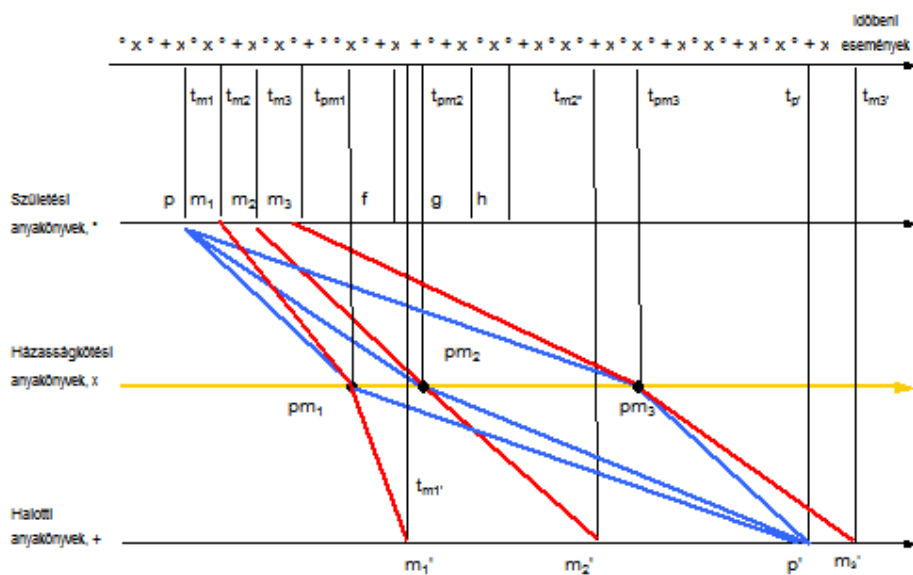
vele kapcsolatos árulkodó bejegyzés, pl. öt év házasság. Így ennek az asszonynak a táblázati sorába is az azonosított Nagy Ferenc genealógiai adatait írtam be. A vizsgált Nagy Ferencről az apró megjegyzések révén egyre több információm lett. A gondolatmenetet és a módszert folytatva hamarosan megvolt a harmadik feleség is. Így Nagy Ferencet nem önállóan azonosítottam, hanem az életútjához tartozó három feleségével együtt. Az egységesített és egyesített anyakönyvi táblázatban három sor áll a házasságkötések sorrendjében. Itt megtalálható nemcsak Nagy Ferenc összes azonosításához szükséges adata, de a három feleségéé is.

Tudomásul kell venni, hogy ősünk élete sem volt egyszerű. Válások ugyan nem voltak olyan gyakorisággal, mint ma, de a halandóság gyakran megkeserítette az életüket. Az újabb házasságokat gyakorlatias szempontok is diktálták. Ha meghalt a feleség és netán néhány apró gyerek is maradt hátra, azok nevelését másként nem tudták megoldani. Amennyiben a férj bukott ki a sorból, a megélhetéshez szükséges dolgok előteremtése érdekében lépéskényszer volt. Így egyáltalán nem csodálkoztam azon, hogy a házastárs eltemetése után igen rövid időn belül új házastárral találkoztam. Sőt a fiatalok esetében egy éven belül jött az újabb, de már közös gyerek is. Semmi kivetnivaló nincs ebben, hiszen ezek emberi dolgok. A családfakutatás szempontjából ez a tény viszont a hiányos anyakönyvezések miatt igen komoly problémákat okoz. Ha nem voltam elég körültekintő, a kutatott ősöknek igen könnyen nyomát veszíthettem.

Az özvegy vagy elvált ember házasságkötése

Az ősök megtalálásának egyik buktatója a többnejűség és a többférjűség. Itt először a többnejűség problémáját (2. ábra) mutatom be egy olyan példán, amikor a tp időpontban született p apa először a $tpm1$ időpontban házasságot kötött a $tm1$ időpontban született $m1$ anyával, aki lehetett hajadon leány, avagy már megözvegyült (elvált) asszony is. A hajadon leány esetén nem mindig, de többnyire feltüntették a leány életkorát és apjának nevét. Közös házasságukból f született. A $tm1'$ időpontban meghalt (elvált) az $m1$ anya. A régi anyakönyvek vezetési módja mindezt még aránylag hitelesen adja vissza. Így f családfájának összeállításánál nem lehetett gond az anyja kutatását illetően. Az apa sorának tisztázása érdekében nem ártott az anya halála (válása) után rögtön megvizsgálni a házassági anyakönyvet. Hamarosan találkoztam az özvegy (elvált) p újabb házasságával, amikor is $tpm2$ időpontban elvette az $m2$ anyát, aki éppenséggel lehetett még hajadon, avagy már szintén özvegy (elvált). A felekezeti anyakönyvezés alatt erre vonatkozó bejegyzés az esetek többségében mindig megvolt. Amennyiben hajadon leányt vett feleségül, hasonlóan a korábban leírtakhoz, többnyire szerepeltették az apja nevét, sőt egyes felekezeteknél már az anyja nevét is.

Özvegy vagy elvált asszony esetén viszont többnyire feltüntették a korábbi asszonynevét is. Ennek feljegyzése különös jelentőséggel bír az ő azonosítása szempontjából is, mivel az ő születési, továbbá a szülei adatai csak az első házasságának bejegyzésénél található meg. Hiányos anyakönyvezés esetén az ilyen adatokat pótoltam.

2. ábra. A többnejűség kutatásának ábrázolása

Ebből a házasságból g és h születése azt is jelenti, hogy f -nek mostohaanyjától két féltestvére született. Amennyiben a mostohaanya özvegyen került e második házasságba, úgy hozhatott gyereket az első házasságából, akik f -fel mostohatestvérek lettek. E dolgokkal különösen akkor kellett tisztában lennem, ha leszármazási táblákat is akartam készíteni. A $tm2'$ időpontban sajnos meghalt az $m2$ anyja. Az árván maradt gyerekek nevelése érdekében is megnéztem a házassági anyakönyvet közvetlenül az $m2$ anyja $tm2'$ halálát követően. Hamarosan ismét találkoztam az özvegy p apa házasságkötésével. A $tm3$ időpontban jegyezték be az $m3$ -al kötött házasságot. Ebből a házasságból ugyan már nem feltétlenül születtek gyerekek, de az asszony hozhatott az előző házasságából egy-két gyereket. Sokszor a mostohagyerekek összeházasodtak. Így könnyen elképzelhető az ősök családjának sokszínűsége.

Felhívom a kedves olvasók figyelmét az apa születési adatára. Az első házasságkötésnél még az is előfordulhatott, hogy nem adtak meg semmit, mivel 1848 előtt ez nem volt szokás mindenütt. A második házasságnál már elképzelhető, hogy az özvegyiség mellett az életkorát is feltüntették. Ez a beazonosítás szempontjából óriási jelentőségű. A harmadik házasságnál már az sem kizárt, hogy a pontos születési napot is megadták. Így az azonosításban még előbbre juthattam. Most már csak a szülők adatait kellett megkeresni. Amennyiben nem adtak meg további adatot, úgy a halála utáni bejegyzés szolgál újabb pontosításként.

Sajnos a férfiak halotti anyakönyvezése túlzottan szűkszavú volt. Szerencsés esetben rövid utalást találhattam az özvegyiségre vonatkozóan (pl. 2 éve özvegy). Ez már irányt adott a továbblépéshez. Előfordult, hogy az életkort jelentő adat nem volt elegendő a beazonosításhoz, különösen akkor, ha vele közel azonos korú és megegyező nevű férfiak is voltak. Ekkor célszerűbb volt a harmadik feleség

halotti bejegyzését megkeresni. A feleségek esetében az asszonynevükön kívül legtöbbször bejegyezték a családi állapotukat is (pl. 12 éve ismét házas = 12x2 és 3 éve özvegy=3ö). Ez már hasonlít az ábránkra. Így véglegesíthetem nemcsak $m3$, de p halotti bejegyzését is. Az ilyen esetekben $m1$, $m2$ és $m3$ születési adatainak megkereséséhez és beazonosításához a különböző anyakönyvi táblázatokban általában kellő összegyűjtött adatmennyiség állt rendelkezésre.

Az apa beazonosításához minden megvolt, kivéve a születési adatokat. Az életkorra vonatkozóan 3-4 különféle adat is lehetett. Ezek az adatok lehettek egybehangzóak vagy egymástól eltérőek. Ezen adatok birtokában kikerestem a születési anyakönyvben a lehetséges ősoket. Nem kell megjedni. Számuk rendkívül lecsökkent azzal, hogy kiderítettem, nem három különböző apáról, hanem csak egyről van szó. Ezért van jelentősége a teljes életút vizsgálatának. Első közelítésre azt mondhatnám, hogy minek ennyi hókuszpókusz. Megnyugtatók mindenkit, hogy ezzel sokkal kevesebb munkát kell elvégezni, mint ha a sötétben tapogatózva keresném az első házasság után megözvegyült apa halálát, amely esetleg 40-50 év múlva következett be.

A p apa a $pm1$, $pm2$ és $pm3$ pontoknak megfelelően $m1$, $m2$ és $m3$ anyákkal kötött házasságot. Az első felesége $m1'$ pontban elhalálozott vagy elvált. A második feleségével $m2'$ pontban hasonló eset történhetett. A harmadik felesége túlélte őt. A p' pont meghatározása kihat mindhárom feleség kutatására.

A megözvegyült férfi újabb házasságkötésekor a feltüntetett vagy fel nem tüntetett előző feleséggel kapcsolatosan is teendőim voltak. Ezt úgy végeztem el, hogy az egyesített indexált házassági anyakönyvi táblázatban a vőlegények oszlopában rákerestem az adott nevű vőlegényre. Néhány kattintás után a jobb oldali oszlopban megjelent a keresett menyasszony neve, aki asszonyként már meghalt. Az ő halotti oszlopába beírtam a megözvegyült férj újabb házasságkötését magába foglaló évszámot, előtte a < jellel. Például < 1847 (olvasd: 1847 előtt meghalt). A halotti anyakönyv megjelölt időpont előtti kutatása eredményeként hamarosan megtaláltam az előző feleség sajnálatos halálesetének a bejegyzését. Az itt található dátumot és a hozzá tartozó életkort, valamint más értékelhető és szükséges bejegyzéseket bevitettem a halotti, majd az egyesített indexált házasságkötési anyakönyvi táblázatokba.

Amennyiben a születési oszlopban már szerepelt a házasságkötésnél megadott életkorból számított születési év, egyszerű kivonással ellenőriztem a halotti életkorból számított születési évet. Ha a két számítás ugyanazt az eredményt adta, a házasságkötésnél megadott életkorból számított születési év maradt. Eltérés esetén a házasságkötésnél megadott életkorból számított évszámot meghagytam, majd egy karakter kihagyásával a halotti életkorból számított születési év utolsó két számjegyét írtam, pl.: 1809 12. Ez azt jelenti, hogy a kutatott leánygyermek születésének bejegyzését 1809. január 1. és 1812. december 31. között kellett keresnem. Mivel ekkor már az újszülöttek anyakönyvezésénél az anyákat is feltüntették, minden születési adatát bevitettem az egyesített indexált házassági anyakönyvi

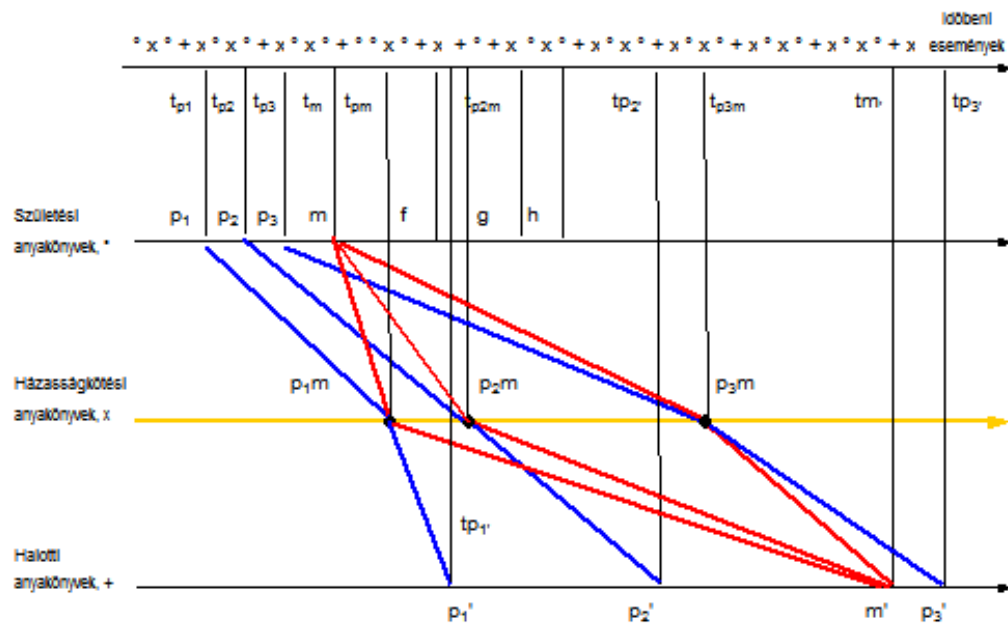
táblázatba. Ugyanakkor a halotti adatokat átmásoltam a születési anyakönyvi táblázatba is. Ezzel az ő azonosítását befejeztem.

Olyan eset is előfordult, amikor a keresett asszony neve nem szerepelt a házassági anyakönyvekből kigyűjtött adattárban. Ez azt jelentette, hogy a férj és feleség nem, vagy máshol házasodott. Ilyen esetben a megözvegyült férj új házassága fölött nyitottam egy új sort és beírtam a korábbi házasságból vagy együttélésből így nyilvánvalóvá vált adatokat (a férj neve, születési helye, vallása, stb., valamint az elhalálozott asszony összes ismertté vált adatát). Ezután már nyugodtan foglalkozhattam az új házassággal.

Voltak olyan esetek, amikor egy férfi az élete során kétszer, háromszor, négyszer és ötször is házasodott. A fenti menetet minden egyes esetben el kellett végezni, mert csak így derült fény a sok mostohagyerekre és az élet igaz történéseire.

Az özvegy vagy elvált asszony házasságkötése

Messze könnyebb a helyzet a többférjűség esetében (3. ábra). Itt $tpm1$ időpontban $p1$ összeházasodott m -mel. Közös házasságukból f született, akinek apja rövidesen a $tp1'$ időpontban meghalt. Ezen bejegyzés alapján az apa azonosítása elkezdhető. Ezt követően a halotti bejegyzésnél megtalált életkortól számított születési évben megkerestem a születési adatokat, ahol feltétlenül feltüntették a szülők nevét is. Így az apa azonosítását lezárhattam.

3. ábra. A többférjűség kutatásának ábrázolása

Ezzel szemben gyakran a nevén kívül semmit sem tudhattam f anyjáról. Sorsát illetően több variáció lehetséges. Az első az, hogy nem ment férjhez. Ebben az esetben előbb-utóbb megtaláltam a halotti bejegyzését, amely tartalmazta a férje nevét, és az özvegységben eltöltött évek számát, továbbá életkorát, stb. Ezzel már elvégezhettem az azonosítást (lásd az 1. ábrát).

Nézzük a 3. ábránknak megfelelő esetet, amikor is nem maradt egész életére özvegy, hanem férjhez ment és nem is egyszer. Ezt a házassági anyakönyvből tudhattam meg, ahol az esetek többségében kellő mennyiségű információt találtam az özvegyiség mértékére és előző férjes nevére is.

Az új házasságkötés pontosító adattal szolgálhatott az adott személy életkorát illetően is. A második és következő házasságoknál az özvegyasszonyok leánykori neve mellett nem mindig adták meg az előző férjes nevüket, valamint csak igen ritkán közölték a szülők nevét. Ilyen vonatkozásban az állami anyakönyvezés nagy hiányossága az, amikor az ismételt házasságkötésnél a férjes név helyett a leánykori név mellett a szülők adatait adták meg. A férjes név elhagyása ugyanolyan nehézségekhez vezet, mint amit fent már a férjek esetén bemutatam.

Az ábránknak megfelelően a felekezeti anyakönyvezés időszakában m előélete is ismert volt. Tudhattam, ki volt az előző férje, és azt is, hogy egy gyerekkel maradt özvegy. Második házasságát a $tpm2$ időpontban jegyezték be $p2$ -vel. Ebből a házasságból g és h gyermeke született. Második férjét a $tp2'$ időpontban elveszítette és ismét özvegy lett. Most már nyugodt lelkiismerettel hozzáláttam a halotti anyakönyv kutatásához. Hamarosan megtaláltam m halotti bejegyzését, amely tartalmazza, hogy $p1$ -gyel 5 évig volt házas, $p2$ -vel 12 évig volt házas és $p3$ -mal 10 évig volt házas. Ebből világos volt, hogy $p3$ még él. A $p3$ előző házasságaiból született gyerekeinek családfája a 2. ábrának megfelelően kutatható.

Egyébként ő m korábbi gyerekei szempontjából indifferens. Egy igényes kutatás esetén m mindhárom férjét be kell azonosítani. A férjek azonosításában az m' pont kitüntető szereppel bír. A harmadik férj halálát csak ezt követően kell keresni. Lényegileg ezzel eljutottam oda, hogy m azonosításához a rendelkezésre álló adathalmaz bőségesen tartalmaz annyi adatot, amivel az azonosítás elvégezhető. Így az egységesített és egyesített anyakönyvi táblázatomban az ilyen háromszor házasodott asszonyok esetében is három sor van. Az asszonyok neve szerint indexált változatban a házasságkötések sorrendjében követik egymást, miközben az első házasságkötésnél az adatsor tartalmazza az apja és az anyja nevét is. A második sorban a szülők neve helyén az első férjes neve, míg a harmadik sorban a második férjes neve szerepel. A leírt módszerrel a többször házasodott asszonyoknak az életút felállítását mutattam be. E megoldás – szükség esetén – rendkívüli módon lerövidítette a többször házasodott asszonyok keresési idejét.

A módszer alkalmazásával akár 4-5 házasság sem okozott gondot. Segítségével a házaspárok egész életútját nyomon tudtam követni, s így később a születési anyakönyvekben talált gyerekek (vér-

szerinti és féltestvérek) egymás mellé rendelése sem jelentett problémát. Ezzel biztosíthattam a korábbi házasságokban született gyerekek áttekinthetőbb családfájának könnyebb összeállítását. Ez segített a mostoha testvérek házassága esetén is. Az efféle házasságoknak különösebb akadálya nem lehetett, hiszen mindketten különböző szülőktől származtak, de a „mostoha” sors összehozta őket.

Kimondható, hogy az „1x, 2x, 3x házas és egy-két éve özvegy” jellegű árulkodó információk olyan útjelző táblának számítanak, amelyek megkönnyítették az anyakönyvekben való időbeni tájékozódást, helyes alkalmazásukkal továbbá rengeteg kutatási időt takaríthattam meg. Ezek az információk újabb olyan árulkodó adatok megtalálását tették lehetővé, amelyek megmutatták a helyes kutatási irányokat.

Fontos, hogy megértsük, a többször házasodott asszony esetén a házasságkötésekor és a halálakor bejegyzett árulkodó információk olyan „útjelző táblák”-nak számítanak, amelyek megmutatják az ő és a hozzá kapcsolódó személyek gyors azonosításához vezető helyes útírányt. Ezért az ezen asszonyok nevéhez beírt összes árulkodó információt gondosan ki kell jegyezni, majd külön értelmezni kell azokat, a kapcsolódó személyek vonatkozásában is.

Az időnek, mint elsősorú fő rendezőelvnek taglalását összefoglalva rögzítem, hogy minden születési, házasságkötési és halotti esemény a történelmi idő folyásával megegyező sorrendben kerül anyakönyvezésre. Következésképpen az anyakönyvekben való tájékozódásnak is ez lehet a legfontosabb alapja. Minden más (folyószám, anyakönyvi kötetszám, indexálás, stb.) csak másodlagos lehet. Az időnek elsősorú rendezőelvként való ésszerű felhasználása – a fenti ábrák szem előtt tartása mellett – megkönnyítheti az anyakönyvekben való tájékozódást.

Az eddigi ismeretek alapján a nagyszámú őst rendezhettem a születésük, házasságkötésük és haláluk időbeni bejegyzése alapján. Csinálhattam úgynevezett indexált vagy betűrendes összeállításokat a legkülönbözőbb formában, de az ősök családfában elfoglalt helyéhez képest még így is rendezetlen marad az előfordulásuk. Az idő csodálatos rendezőelv nemcsak az időbeni egymás utánisággal lezajlott események rögzítésében, de az egymás után lejátszódó események összekapcsolásában is, ami nagyon megkönnyíti az anyakönyvekben való tájékozódást. A bejegyzések sorrendje nem azonos az események megtörténésének időbeni sorrendjével. A családfakutatásban ennek óriási jelentősége van. Sajnos az időbeni rendezőelv az ősök gyors ok-okozati egymáshoz kapcsolására egyáltalán nem alkalmas. Ez azért van így, mert az ősök születése, házasságkötése és halála nemcsak az összklakosság adathalmazában, de még az ok-okozati kapcsolatba hozható felmenők és leszármazottak vonatkozásában is véletlenszerű. Logikai kapcsolatot csak a házasságkötések esetén lehet felállítani. A jelen cikk terjedelmi korlátja miatt erről máskor külön írok.

A helységidegen-nevű személyek kutatása

Sajnos az idegenből jött családoknál nincs házasságkötési adat. Sőt gyakran előfordul, hogy a helyben házасulók közül sem mindenki helyi születésű, de helybéli lakos. Ezen információk híján a halotti anyakönyvekből kigyűjtött adatok elégtelenek a személyek azonosításához.

Nem mindig, de gyakran előfordult az, hogy az ilyen szülők gyerekeinek keresztelesekor bejegyezték a származási helyüket és/vagy más vallásukat. Az egységesített születési anyakönyvi táblázatokban minden gyerekhez bevezettem ezeket az adatokat. Előfordult olyan eset is, amikor a gyerekek egy része még máshol született, amit a házasságkötésükénél nem feltétlenül írtak be, hiszen már helybéli lakosnak számítottak. A születési anyakönyvben egyes gyerekeknél gyakran mindkét szülő eredetét és vallását feltüntették. Persze előfordult, hogy csak az apáét vagy az anyáét. Ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy a másik szülő helybéli születésű. E tekintetben 1895. október 1. és 1906. december 31. között nagyon jól vezették az állami születési anyakönyveket. Később viszont elrontották azt.

A megtalált településnevek vagy felekezeti adatok ellenőrzéseként azonnal megnéztem az ottani felekezet házassági anyakönyvét. Rendszerint jó eredménnyel jártam. Sőt, további értékes adatokat találtam a házaspár azonosításához. Ilyen esetekben az ott született gyerekek adatait is kikerestem. Minden adatot bevitettem az egységesített anyakönyvi táblázatokba.

Amennyiben különböző településeken született vőlegény és menyasszony házasodott, annak nyomát a születési hely szerinti házassági anyakönyvben is megtalálhattam. Ezt a dátum ismeretében könnyen leellenőrizhettem. Gyakran találtam kiegészítő adatokat. Tehát az ilyen körülmintő tevékenység nem felesleges.

A helyben kötött házasságok esetén az anyakönyvekben többnyire elegendő információ áll rendelkezésre ahhoz, hogy elinduljak a személyek azonosítása tekintetében. Az eredet vagy születési hely hiányát általában valamelyik gyerek születésekor vagy korai halálakor, továbbá az ilyen személyeket keresztszülőként és házassági tanúként szerepeltetve, illetve a haláluk bejegyzésekor nem mindig, de gyakran pótolták.

Az idegenben kötött házasságokról igazolást hoztak, amit legtöbbször kihirdettek. Ennek nyoma megmaradt az anyakönyvekben. Az azonosítás ilyen esetekben sem jelentett túlzottan nagy gondot.

A baj akkor kezdődött, amikor olyan idegenben kötött házasságokkal találkoztam, amelyeket nem jelentettek be és nem hirdettek ki. Így a helybéli anyakönyvben nincs nyomuk. Előfordult, hogy az első házasságok alatt máshol laktak, sőt ott is születtek az első gyerekeik. Később a család Dévaványára költözött, majd ott halt meg a szülők egyike vagy mindkettő. A hosszú helybéli élet után már nem is tekintették őket idegennek. Így legtöbbször elfelejtették beírni az eredetüket. Gyakran előfordult, hogy

eredetként az előző lakhelyt adták meg, ami nem mindig egyezett a születés (eredet!) helyével. Ilyen is előfordult, főként az asszonyoknál. Ez mindenképpen problémát jelentett, de a helyzet egyáltalán nem volt megoldhatatlan.

Egyáltalán nem mindegy az, hogy egy településen befejezettnek tekintem egy személy családfájának építését vagy meghatározva annak pontos eredetét, esetleg egy új településen vagy egy másik felekezetenél még további nemzedékekben felállíthatom a kutatott családfát. Az ilyen helyzetek megoldása a cikk elején jelzett „kinek mennyire fontos” témakörbe tartozik.

A törökök kiverése, majd a Rákóczi-szabadságharc után az elnéptelenedett településekre nemcsak a volt lakosok tértek vissza, de sokan érkeztek Erdélyből, a mai Németország különböző tartományaiából, a Felvidékről és más országrészekből. A többségében református alföldi településeken az 1700-as években sorra nyitották meg kapuikat a római katolikus templomok. Nem egy esetben a helyi római katolikus felekezethez tartozó földesurak támogatásával és szervezésében, az ország legkülönbözőbb területeiről érkeztek a római katolikus vallású személyek vagy családok. A jövevények között nem egyszer voltak eredendően olyan református településekről érkezettek is, akik a jobb megélhetés reményében itt már római katolikus vallásra tértek. Az ilyen jövevények családnéve a legtöbbször elűtött a tősgyökeresekétől.

Csupán annak bizonyítására, hogy e jelenség sem helységfüggő, Dévaványa kapcsán nemcsak több családnévet, de több települést is bemutatok.

Dévaványán az 1800-as évek végén jelentek meg a Havacsák nevet viselő családok. A kutatás során hamar kiderült, hogy az ilyen nevű családokkal majdnem mindegyik környékbeli településen találkozhattam. Nem hagyott nyugodni a gondolat: honnan eredhetnek e különös hangzású, mondhatni azt, hogy nemcsak helységidegen, de tájidegen családnév viselői?

A bizonyítás annál nehezebb feladat, mert igen szapora családokról van szó. Az anyakönyvező felekezetek az esetek többségében már a kezdeteknél sem, vagy csak igen ritkán tüntették fel a házasságot kötő vőlegény és menyasszony eredetét. Ennek oka talán azzal is magyarázható, hogy az ilyen családfők még valahol az „őshazában” házasodtak. A halotti bejegyzéskor viszont már annyi éve éltek az adott településen, hogy a plébánosok helybélieknek tekintették nemcsak őket, de felnőtt gyerekeiket is.

Nevükre a Filimon – Fülemen – Fülemon – Filemon családnév kutatása kapcsán, különösen a körösladányi római katolikus anyakönyvekben figyeltem fel. Ott már száz évvel korábban, tehát az 1800-as évek elején számos Havancsák család élt, akiknek nevét gyakran Hovencsák formában is írták. Érdekes megfigyelésem volt az, hogy az 1800 előtt nősült, így a valahol máshol anyakönyvezett

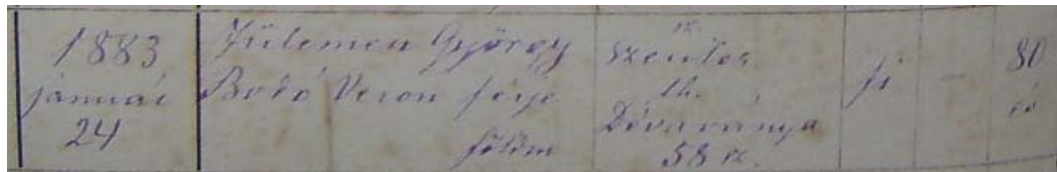
ilyen nevű személyek felesége is idegen hangzású nevet viselt (pl. Kuglis vagy Kuklis, Mizák, Mahovics, stb.). Mondhatom, hogy e nevek nemcsak helységidegen-hangzásúak, de tájidegenek is.

A körösladányi római katolikus házassági anyakönyvben 1805. november 5-én jegyezték az Árva megyei Brezovicza településen született római katolikus hitvallású Hovencsák Mátyás (apja Mátyás) házasságkötését a szintén Árva megyei Stepano településen született római katolikus hitvallású Kuglis Katalinnal. Fényes Elek geográfiai szótárában a bejegyzések állításainak helyességére rövid úton magyarázatot találtam. A Havancsákok őshazáját ma is így hívják. Érdekességként említem meg, hogy Árva vára után a lengyel határ közelében van. A környezet gyönyörű. Tudom, mert jártam valaha arra. Nem álltam meg, mert akkor még nem tudhattam azt, hogy egyszer más vetületben találkozom vele. Stepano már akkor is a Kubinyi család birtoka volt. Aligha tévedek, amikor azt feltételezem, hogy Alsó vagy Felső Kubinyhoz csatolták. Kuglis Katalin is a szüleivel onnan érkezhettek Körösladányba. Így ma több Kuklis család él ott, akiknek nevét gyakran „Kuglis”-nak is írták.

Az 1800-as évek második felében Fegyvernekről és Kenderesről dohánytermesztőként több Pádár család költözött Dévaványára, ahol a nevük helységidegen volt. Tekintettel arra, hogy Fegyverneken 1862 előtt nem volt, továbbá Kenderesen is csak 1776-ban kezdődött el a római katolikus anyakönyvezés, kerestem a Pádár nevet viselő családok eredetét is. Kerestem azt a települést, ahol már korábban is anyakönyveztek a római katolikus felekezetben Pádár nevet viselőket. A vérszerinti rokonság felállítása nem egyszerű feladat. Ennek menetét egy későbbi cikkben a saját példámon mutatom be. De egyelőre maradok a Pádároknál.

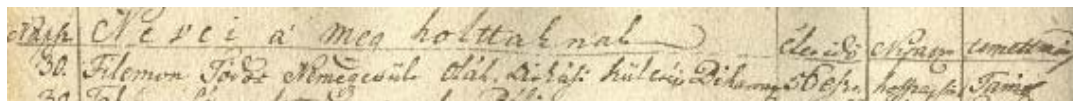
A Havancsákokhoz hasonlóan rájuk is a Filimon – Fülemen – Filemon – Fülemon nevűek kutatása közben figyeltem fel, mégpedig a szentesi római katolikus anyakönyvekben. Ott már 1750-ben elkezdődött a római katolikus felekezet anyakönyvezése és számos Pádár nevű újszülött és házasságkötés vagy halotti bejegyzés szerepel. Számtalan ilyen bejegyzés bekerült nálam az úgynevezett közös adatbázisomba. A kiemelten kezelt dévaványai táblázatok mellett van egy külön adatbázisom, ahol az exogámiával érintett települések adatait gyűjtöm. Általános elvként kezelem, hogy az újonnan kutatott anyakönyvekben figyelem mindazokat a neveket is, amelyek valamennyi gyakorisággal előfordultak Dévaványán, de beazonosításuk gondot okozott, illetve távlatban érdekeseek lehetnek. Ilyen nevek lettek a Filimon és a Pádár mellett a Kozma, Töröcsik, Kalu, Szász, Baksa, Czinege, stb. nevek. E név és adatgyűjtemény útjelzőként szolgálhat egyes konkrét személyek esetén. Ilyennek bizonyult Kozma János, valamint Kozma Mihály is, akik Szentesen születtek, házasodtak, majd Dévaványán haltak meg.

Bemutatom Filimon Tódor esetét. Itt lényegében egyszerre fordul elő a névelírás, a lódítás, a válás és az eredet helytelen megadása. A probléma megoldása az igen népes Fülemen, Fülemon és Filemon vagy Filimon neveket viselők nagy családjának rejtélyes múltjáról távolítja el a homályos leplet, egyszerre több nemzedékben. E leszármazottak őse a dévaványai római katolikus anyakönyvek szerint Fülemen György, akinek halotti anyakönyvi bejegyzése a következő:

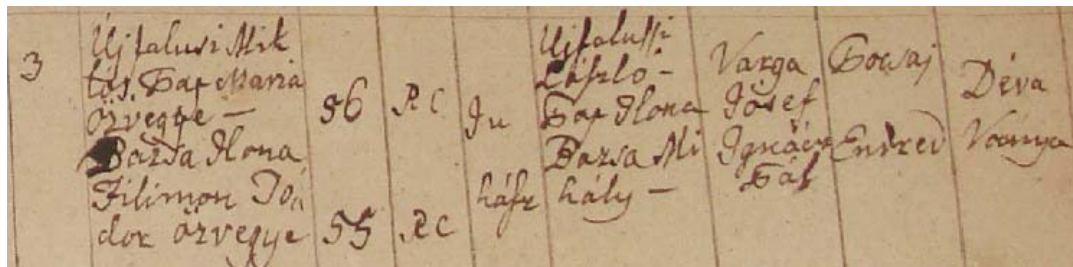
A fenti bejegyzés a halotti eseménnyel kapcsolatos adatokon kívül megad egy nagyon lényeges árulkodó információt: Fülemen György eredetének a római katolikus halotti anyakönyv Szentest jelöli meg. Szentesen az 1800-as évek elején, de előtte és utána sem fordult elő Fülemen név. Ebben az időben Szentesen a római katolikus felekezeten kívül anyakönyveztek még a reformátusok, evangélikusok és görögkeletiek is. A Fülemen név egyikben sem fordult elő. A görögkeleti anyakönyveket ebben az időben görög betűvel írva románul vezették. Az utókor számára egyes oldalakat ceruzával írva, valaki lefordította. Olvashatósága nagyon rossz, de ennek ellenére értékelhető bejegyzésre bukkantam: „1799. október 6-án Filimon Tódor vette Bodzsa Mihály leányát, Ilonát”.

Innen kezd érdekessé válni a történet. A dévaványai református halotti anyakönyvben 1817. április 30-án jegyezték Filemon Tódor halálát:

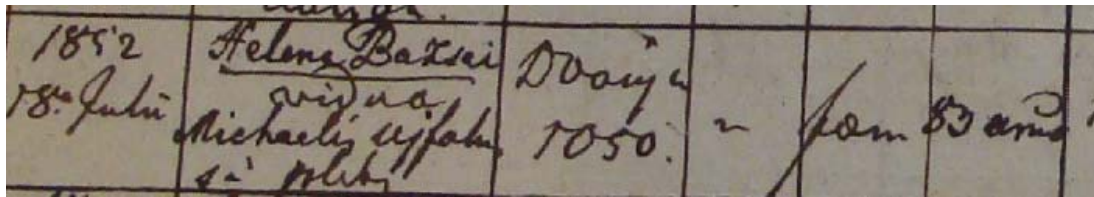

A bejegyzés szerint ő nem egyesült oláh, a Bihar vármegyei Bikács szülötte. A megadott adatok szerint 1761-ben született. A felesége nevét nem adták meg, de aligha tévedek, ha azt állítom, hogy a szentesi görögkeleti anyakönyvben az ő házasságkötését találtam meg.

A dévaványai római katolikus esketési anyakönyvek szerint 1836. november 3-án özvegy Filimon Tódorné Bazsa Ilona, 56 éves korában, kinek apja Mihály, férjhez ment özvegy Újfalusi Miklóshoz:

A dévaványai római katolikus halotti anyakönyvek szerint 1852. július 18-án jegyezték özvegy Újfalusi Mihályné halálát:

Itt ugyan a férjét Michaelnak (Mihály), őt pedig Bazsai Helenának (Ilona) írták, de nem férhet ahhoz kétség, hogy kiről van szó. A kora már érdekesebb, mert mindent összevetve a halotti bejegyzés szerint 1769-ben kellett születnie. Így a házasságkötéskor nem 56, hanem 67 éves volt. A második házasságkötésnél bementett életkor már azért sem lehet igaz, mert az első házasságát így tíz éves korában kötötte volna. Gyakorlatilag több mint tíz évet lódtott a második házasságkötésnél.

Szentesen egyik felekezet anyakönyveikben sem szerepel a Bazsa és Bazsai, de Bodza vezetéknev sem. A római katolikus anyakönyvekben az 1700-as évek második felében szerepel viszont a Baksa név. A hangzása más, de sokszor a „z” és „k” betűk írása megtévesztő volt. Sőt elképzelhető, hogy a Baksa név viselője szívesebben vette a Bazsa alakot.

Aki a Fülemeneket, Filemonokat vagy Filimonokat kutatja a dévaványai római katolikus anyakönyvekben, már 1837-ben elakad, mivel nem találja meg Fülemen József nevű ősenek születési adatait, valamint szüleinek házasságkötését sem. Hozzáteszem, hogy az anyja Bodó Veronika sem azonosítható, hiszen ő is helységidegen-nevű. Ismeretlen Fülemen György és Bodó Veronika házasságkötésének bejegyzése is. Továbbá Bodó Veronika nem szerepel a dévaványai halotti anyakönyvben sem. Ez azt jelenti, hogy a férje halála után más településre költözött.

Éltem a gyanúperrel, hogy valamely közeli településen köthettek házasságot. Így vettem górcső alá a körösladányi római katolikus házassági anyakönyveket, amelyek vezetését az 1700-as évek végén kezdték meg. Itt 1796. július 17-én jegyezték az udvari születésű (Sárrétudvari) református hitvallású Bodó István és a római katolikus füzesgyarmati eredetű Béres Terézia házasságkötését. Füzesgyarmaton ekkor még nem volt katolikus felekezet. A családi név egyezése magabiztosságot kölcsönözött. Bár hosszú évtizedekig nem találtam egyetlen Fülelent és Bodót sem. 1833. november 11-én jegyezték azt, amit oly régóta kerestem. A dévaványai Filimon György vette feleségül a szigetpusztai lakos Bodó Veronikát. Mindketten római katolikusok. A házassági anyakönyv következő oldalán 1834. november 24-én jegyezték a dévaványai Filemon Elias (Illés) és Skultéti Borbála szigetpusztai lakos házasságkötését. Filemon György és Filemon Illés édestestvérek. E nevek többször nem fordultak elő a körösladányi római katolikus házassági anyakönyvekben. Persze talákoztam számtalan olyan névvel, amelyek azonosítása ez előtt Dévaványán megoldatlan volt.

A születési anyakönyvek vizsgálata sem adott sok eredményt. Bodó Veronika születését nem Körösladányban anyakönyvezték. Az házasságkötésük után viszont két gyerekük (Filimon Anna és

Filemon József) születését itt anyakönyvezték. Ekkor a szülőket szeghalmi lakosoknak írták. Megadták Filimon – Filemon György foglalkozását is: juhász volt. Így már Dévaványán azonosítottá vált Fülemen József, akinek felesége Kozma Borbála már Dévaványán született. Az apja és nagyapja közötti vérségi kapcsolat továbbra sincs bizonyítva, valamint egyelőre nyitott Béres Terézia nagymama és az anyja Bodó Veronika azonosítása is. Biztos vagyok abban, hogy környékbeli római katolikus felekezetek anyakönyveinek tanulmányozása közben előbb vagy utóbb megtalálom őket.

Sándor Imre élete és munkássága

Születésének 135., illetve a Genealógiai Füzetek alapításának 110. évfordulóján

Sándor Ákos, Budapest (akos.sandor@gmail.com)

Sándor Imre származása

A csíkszentmihályi Sándor család „ősrégi székely család, mely az 1569-iki összeírásban is mint primor¹ szerepel. Ősi fészke Csík-Szent-Mihály, azonfelül bírt Vacsárcsiban, Felső-Torján, Csík-Taploczán (továbbá Karatna, Kanta, Volál, Peselnek, Torja és Szárazpatak községekben). Elterjedt a család Kolozs és Maros-Torda vármegyékbe is, hol szintén nagybirtokosok. Első kimutatható ősük az 1411-ben született János, ki Hunyadi János erdélyi vajda főudvarnoka volt.” Ezen ős nem igazolható már, hiszen az okiratok a zsebkönyv kiadása óta elkallódtak. A család a lustrák (összeírások)

szerint mindig jelentős szerepet játszott Csík vármegye életében. Oklevelekben kimutatható, első ismert tagja a 16. században élő Sándor Mihály, aki korának egyik meghatározó alakja volt. A változó idők és változó szövetségesek forгатagában Sándor Mihály diplomáciai-közvetítő képességével tűnt ki. Kapcsolatban állt Martinuzzi Fráter György esztergomi érsekkel, királyi helytartóval, Izabella királyné erdélyi kormányzóval, valamint a moldvai fejedelmekkel egyaránt. 1554-ben a székelység őt delegálta a pozsonyi országgyűlésbe, ahol előkészítette I. Ferdinánd királynál a székely szabadság megerősítését, a székelyek adómentességét, melyet a király a részére személyesen átadott függőpecsétetes oklevéllel³ ismert el.

¹ „A székely nemesség hármass rendi felosztásában az első rendét a főnemesek – primorok – alkotják. E rend tagjait a latin oklevelekben korábban potiores, principales Siculi, maiores és superiores, majd primores, proceres és praecipui nobiles néven nevezték. Hóman Bálint megállapítja, hogy a székely tisztviselő-arisztokrácia – a magyar fejlődéshez hasonlóan – ugyanazon családok folytonos tisztségviselése révén születési arisztokráciává alakult át, mely pontosan fedi a magyar főnemesi osztályt s melynek tagjait főembereknek, primoroknak nevezték.” Szilágyi László: *A székely rendi társadalom*. Felolvasatott a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság 1937. évi április hó 22-én tartott közgyűlésén. Turul 1937-1/2.

² *Magyar nemzeti zsebkönyv – Második rész: Nemes családok*. Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság, Budapest 1905 p.547

³ „az király ez Székelyországnak minden szabadságát megreformálá nagy függő pecsétetes levéllel” Történelmi Tár 1880. 633-648. 1. továbbá Libri Regii A 57 3 kötet p. 198-200.

Sándor János⁴ 1633-ban született, huszonöt éves korában már csíki alkapitány és országgyűlési követ. Hosszú élete során tanúja volt Csík pusztulásának 1661-ben és 1694-ben. Tatár rabságából kiszabadulva a Szűz Mária iránt érzett hálájából felújította a csíkszentmihályi templom tornyát, valamint új harangot öntetett. A Rákóczi szabadságharc alatt Csík védelmével megbízott hadak vezére volt. A szabadságharc leverése után Moldvába bujdosott és ott halt meg 1708-ban.

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc vértanúi között számon tartott Sándor László honvédszázados az első székely ezrednél szolgált. 1849. október 18-án végezték ki a Kolozsvár melletti Szamosfalván. Emlékét kőoszlop őrzi.

A család 20. századi ismert tagjai: Sándor János (1913-1917) belügyminiszter Tisza István kormányában, Sándor Ákos Csík vármegye utolsó király által 1918-ban kinevezett főispánja valamint Sándor Imre heraldikus-genealógus.

Sándor Imre élete

Sándor Imre 1877. február 14-én született Sándor Imre főszolgabíró és csíkmadéfalvi Istvánffy Magda harmadik gyermekeként.

1906. augusztus 15-én feleségül vette Paál (másként írva Páll) Erzsébetet, gyermekük nem született. (A mellékelt fényképet Sas Péter bocsátotta rendelkezésünkre.) Sándor Imre a kolozsvári Jelzáloghitelbank tisztviselőjeként dolgozott.

1916 karácsonytól részt vett az első világháborúban, az orosz harctérre került.

1921. február 19-én összeesküvés gyanúja miatt Kolozsváron a román hatóságok letartóztatták, és elítélték. Börtönéveit 1923 novemberéig a kolozsvári, illetve a Văcărești-i fogházban töltötte. Ekkor a kicserélendő politikai foglyok listájára került, és 1923. november 23-án csere útján kiszabadult. Szabadulása érdekében Endes Miklós⁵ a magyar külügyminiszternél járt közben.

⁴ [Székely nemesi karrierlehetőségek II. Rákóczi Ferenc szabadságharca idején](#). In: II. Rákóczi Ferenc, az államférfi, Tanulmányok a sárospataki országgyűlés 300. évfordulóján. Szerk: Tamás Edit. Sárospatak, 2008. p. 243-250.

⁵ csíkszentsimoni dr. Endes Miklós (1872 – 1945) jogtudós, történétíró, címzetes kúriai bíró, „Csík krónikása”

Ezután Budapesten élt, de a börtönben megromlott egészségi állapota miatt 1930. január 3-án, 53 éves korában elhunyt⁶. A Házsongárdi Temetőben nyugszik, családi sírboltban.

Munkássága

Sándor Imre nevét a kolozsvári kiadású Genealógiai Füzetek szerkesztőjeként nem csak Erdélyben, hanem az anyaországban is megismerték. Alapos, pontos adatgyűjtései, kitartó kutatásai, írói vénája révén művei ma is olvasmányosak, ugyanakkor a tárgyilagosságtól nem térnek el. Munkássága igen széleskörű ismeretről tanúskodik: a történelem segédtudományain túl művészettörténeti, továbbá gazdaságtörténeti témákban is írt. Statisztikai elemző képessége kitűnik gazdasági alapszakmájában írt, *Erdély pénzvilága* c. tanulmányában. Erről dr. Asztalos László György⁷ így ír⁸:

„Nincs ebben a könyvecskében egyetlen hisztérikus mondat, becsmérlő megjegyzés, vagy akár csak erőteljes felszólító mód – mégis egyértelmű az oly’ ritkán hallható kritikus és önkritikus szavak pengése. Sándor Imre, napjainkban különösen példamutató módon (...) a számok higgadt sorjázásával, csöndesen vezeti végig olvasóját a havasok szakadék felé haladó útján: *„Nem vagyok kishitű és nem félem a veszélyt, de látva ezt a mérhetetlen közönyt, látva ezt az öntudatlanságot a gazdasági erők érvényesítésében, komoly aggodalmak fognak el. Ma még hatalmunkban van minden célravezető eszköz, holnap? – Holnap talán már minden késő.”*⁹ A szerző az igazi magyar értelmiségiekhez, s mindenekelelt Széchenyi István és Ady Endre örökségéhez méltóan, végig higgadtan és szakszerűen, az adatokat és az összefüggéseket csöndes, ám kíméletlen őszinteséggel elemzően fogalmaz. Így a világos, a nem szakemberek számára is azonnal érthető érvelése még inkább sokkoló hatású: *„Annak szükségessége, hogy gazdasági berendezkedésünkön gyökeresen változtassunk, egyre követelőbben lép fel.”* Széchenyi István, Kemény Zsigmond, Ady Endre és évszázad óta sorjázó követőik magyarságunkat (joggal) ostorozó, ám mindenkor belső válságot is okozó szavaira rímel a végkövetkeztetése is: *„Fájdalmat okoz annak kijelentése, hogy az erdélyi magyar pénzüzetek a magyarság ügyét nem szolgálják. Sőt, azon a ponton vagyunk, a midőn nemsokára saját ügyüket sem szolgálják kellő belátással. Önvesztére tör az, aki azokat az alapokat rongja meg, melyre saját házáat építette.”* Mindenfajta nemzetpolitika nagyhangú hirdetői számára figyelmeztetők lehetnek az erdélyi szerző akkori szavai: *„Nemzeti föladat és üzleti haszon nehezen helyezhetők ugyanegy alapra. Mély belátás egymagában nem elegendő. Jelentékeny önmegtagadás, magasabb szellemi nívó és mélységes fajszeretet ennek*

⁶ Mivel saját könyvtára elkallódott, valamint személyes iratainak nagy része a Magyar Országos Levéltárban elégett, bővebb életrajzi adatokkal nem rendelkezünk.

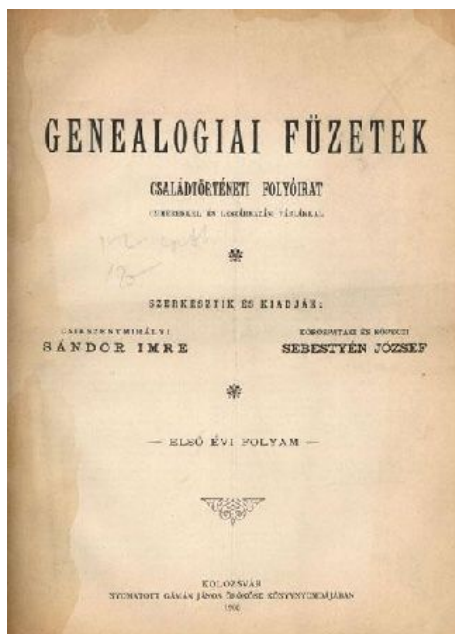
⁷ Dr. Asztalos László György pénzügypolitikus, egyetemi magántanár, a közgazdaság-tudomány kandidátusa

⁸ Dr. Asztalos László György: *Egy százéves könyvecske mai bölcsessége*. 2012. tanulmány

⁹ Sándor Imre: *Erdély pénzvilága*. Kolozsvár; Ujhelyi és Boros Könyvsajtója, 1910.

föltételei. Ezekkel a tulajdonokkal kevés ember van fölruházva. Öntelten hirdetjük hazafiságunkat, de a cselekedetekben csak önzésünk szab irányt (...) Minden más nemzet gazdasági erejére építi nemzeti politikáját. Mi saját fajunk rovására használjuk ki azokat.” A szerző azonban nem csak ostromozni akart. Megmutatta, jelezte a kiutat is – még ha az nem is csengett kellemesen minden fül számára: „*Intő példát szolgáltatnak saját ellenfeleink. Az oláh pénzüzetek már szervezkednek, a "Soldaritatea" szövetségükben már 72 pénzüzetet egyesítettek. A szász földön a „Reifeisen“-szövetség terjed rohamosan. Csak mi nem érezzük szükségét a szövetkezésnek. Szükségét fogyatékos erőink tömörítésének.*” Sándor Imre jó száz évvel ezelőtt született tanulmánya ezen értékei miatt maradt mind a mai napig példamutató, a legnagyobb magyarok gondolkodásmódját követő, terjesztő, és azt a nagyon fontos „aprópénzre” váltó, tisztességes „iparosmunka”. Gondolatainak világossága, érvelésének zártsága és árnyaltsága, a felhasznált módszereinek tisztessége és – mindenek előtt – felfogásának türelmessége ma is elgondolkodtató és iránymutató lehet számunkra.”

A Genealógiai Füzetek megjelenése

1902-ben sógorával, csíkszentsimoni dr. Endes Miklóssal, Kelemen Lajossal, S. Gyulay Richárddal, köpeczi Sebestyén Józseffel, valamint Köblös Zoltánnal megalapította a *Genealógiai Füzeteket*. Ekkortájt levelezik kora jelentős történészeivel (pl. Szádeczky-Kardoss Lajossal, Lukinich Imrével), valamint nagy munkabírással és kitartással kutatja nem csak a családok leszármazását, címerét, hanem többek között Kolozsvár és más városok történelmi jelképeit, művészeti értékeit is.

Az Erdélyi Múzeum Egyesület korabeli híradása így értesít az új kiadványról: „*Genealógiai füzetek indultak meg a f. évvel Kolozsvárt, családtörténeti folyóiratul; szerkesztik és kiadják csíkszentmihályi Sándor Imre és kadicsfalvi dr. Török Pál. Megjelenik minden hó 15-én; előfizetési ára egy évre 8 korona. Első füzet tartalma: Nemek és ágak a Székelyföldön, Sándor Imrétől (...)* Nyilvántartás, kérdések, feleletek vannak még a füzetben. A *Genealógiai füzetek* minden esetre érdemes czélt tűzött ki maga elé: az erdélyi ősi családok nyilvántartását. Kívánunk neki sok sikert és hosszú életet!¹⁰ (...)!”

Ezen jókívánság – úgy tűnik nem maradt eredmény nélkül: a folyóirat több, mint tíz évig töretlenül tájékoztatott a genealógia, heraldika vívmányairól, illetve a heraldikai kutatásokról.

¹⁰ forrás: http://epa.oszk.hu/00900/00979/00140/pdf/EM-1903_20_02_115-118.pdf (2012.02.10.)

A Genealógiai Füzetek szerkezete

A folyóirat szerkezete átgondolt, tudatos felépítést tükröz. Az alábbiakban – pontokba szedve – közöljük a folyóirat főbb fejezeteit:

- **Tanulmány:** a folyóirat egy hosszabb, kezdetben Sándor Imre (Nemek és ágak Székelyföldön), később dr. Endes Miklós Erdéllyel illetve Székelyfölddel kapcsolatos tanulmányával (Donatio a Székelyföldön, Az úri hatóság fejlődése Magyarországon 1848-ig) indult. Megjelent Sebestyén József *A magyaros címér* című vezércikke vagy dr. Lukinich Imre a bethleni Bethlen családdal kapcsolatos tanulmánya is.
- Egyes **családok története** főként Sándor Imre tollából, mely a bemutatott család származásának, történetének szöveges ismertetését, családfáját és végül címerének leírását tartalmazza.
- **Ősfák**, Gyulai Richárd szerkesztésében: az adott személyre vonatkozó családfa, források és hivatkozások jegyzékével.
- **Oklevéltár**, melyet galgói Rác Viktor szerkesztett, több oklevél szövegét tartalmazza.
- **Nyilvántartás** a születettek, házasultak, elhalálozottak részletezésével.
- **Kérdések-feleletek**, melyben az olvasó tett fel kérdést, és a szerkesztők megválaszolták.
- **Helyreigazítás**
- **Rövidítések magyarázata**
- **Tartalomjegyzék**

A második számtól találhatunk megemlékezéseket, nekrológokat is, például kászoni báró Bornemisza Tivadarról, domáldi és szászújfalusi Felszeghi Sámuelről, Jókai Mórról vagy Kuún Gézáról.

Mérföldkövek a Genealógiai Füzetek 11 évében

E hosszú idő alatt számos újítás, felhívás, változtatás látott napvilágot vagy éppen szerényebb kivétel miatti egyszerűsítést vezettek be a szerkesztők.

1903. júliusi szám: „*dr. Török Pál úr helyét a széleskörben ismert heraldicus és festőművész Sebestyén József úr foglalta el, hisszük és reméljük, hogy nagyarányú ismereteivel közönségünk rokonszenvét ki fogja érdemelni.*”

Ugyanezen szám *Olvasóinkhoz* című vezércikke¹¹ a maga visszafogottságával számol be működésének féléves tapasztalatáról: „*Fél évi munkásságunk tanúja igyekezetünknek. E rövid idő alatt is több mint 200 erdélyi család múltjára közöltünk eddig javarészt ismeretlen adatokat. De ez a feldolgozásra váró anyagnak még századrészét sem képezi. Óhajtunk, kívánságunk, hogy az általunk összegyűjtött rendkívül érdekes és becses adatok a nyilvánosság elé kerüljenek, abból mindenki régi dicsőségünk ezernyi-ezer változatait szemlélhesse, abból a jelenre tudást és önbizalmat, a jövőre reményt meríthessen. (...) Céljaink nemes voltának tudatában emeljük fel szavunkat és kérjük társadalmunk factorait, hogy támogatásukat tőlünk ne vonják meg. Tegyék lehetővé a sikert, mellyel hazánk és nemzetünk iránt táplált szeretetünk, tiszteletünk és hálánk adóját kívánjuk leróni és melyben nem a nyegle anyagi haszon és dicsvágy, hanem a jól teljesített kötelesség örömét óhajtjuk magunknak megszerezni. Kérjük folyóiratunk pártolását, terjesztését, mert a mily arányban fog növekedni anyagi erőnk, épp oly arányban leszünk képesek a belénk helyezett bizalomnak megfelelni, folyóiratunk külterjedelmét tágítva, beltartalmát tökéletesbítve, hazánk szolgálatában magunkat hasznossá tenni.*”

KIADVÁNYAINK
A KÖVETKEZŐ ÁRAKON RENDELHETŐK
MEG A KIADÓHIVATALBAN:

GENEALOGIAI FÜZETEK

I. évfolyam 1903. — 2 korona.	VII. évfolyam 1909. — 6 kor.
II. " 1904. — 8 korona.	VIII. " 1910. — 6 kor.
IV. " 1906. — 6 korona.	IX. " 1911. — 8 kor.
V. " 1907. — 4 korona.	X. " 1912. — 8 kor.
VI. " 1908. — 6 korona.	I—X. " (teljes) — 70 kor.

BÁRÓ APOR PÉTER. *Lusus mundi*. Fordította Szász Ferencz.
Ára — — — — — 1 korona.

KÖBLÖS ZOLTÁN. — Magyar családtörténeli könyvszet.
1472—1905. — — — — — 120 korona.

SÁNDOR IMRE. A csikszentsimoni Endes család levéltára
(1544—1848) — — — — — 5 korona.

— Czímerhasználat — — — — — 1 korona.

— Br. Petrichevich Horváth család — — — — — 1 korona.

— A kolozsv. farkas-utcai ref. templom régi sírkövei 2 korona.

CZIMERLEVELEK:
I. (1551—1629). 1910. — 2 korona. II. (1626—1660). 1912. 4 korona.

1904. A második évtől megkezdődik a címerlevelek közlése, egyúttal felismerik, hogy pusztán előfizetői pénzből nem tartható fenn a folyóirat. Így az újság végén fizetett reklámhirdetéseket tesznek közzé. Emellett megszűnik a kérdés-felelet fejezet.

Olykor egyedi témákat Sebestyén József által rajzzal is ábrázolnak (Besztercze város régi fegyverei 1904. évi júliusi szám, p.98).

Jókai halálhírének főcímet szentelnek (Gen. Füz. 1904. május p 1.): „*ásvai Jókai Mór, a költőkirály meghalt. Az írók fejedelmét siratja a nemzet, gyászolja az ország. A halhatatlan elszállt az örökkévalóság birodalmába. Ami Jókai Mórban múlandó volt, az valóban csak parányi porszem ahhoz képest, ami halála után öröklétű marad. (...) Teremtő lelke vezércsillaga lett nemzetének, visszavezetett a múlt ködébe s feltárta annak kápráztató-*

¹¹ Genealógiai Füzetek. I. évf. 7-8. p.01.

an fényes képeit. (...) És a most legördülő gyászkarpit mögött a dicsfényben ragyogó glória ismét egy fény sugarral lett gazdagabb: Jókai halhatatlan, örök, dicsőséges nagy nevével.”

A szakirodalom című fejezetben a szerkesztők vizsgálat alá vonják a frissen megjelent kiadványokat. Így kerül sor Pálmay József munkájának bemutatására, kritikájára az 1904. októberi számban: Marostorda vármegye nemes családjai *„cízzel ismerteti Pálmay József Marostorda vármegye családjainak valamelyes részét. (...) Pálmay József távolról sem szakember, minden kritikai érzék nélkül, laikus módon foglalkozik a genealógiával... Forrásmunkáit a lehető legszűkebb körben jelölte ki s ezeket is rendszertelenül, kénye-kedve szerint használja, többnyire hibásan, hamisan. (...) A székely alkotmányt, az elmúlt idők társadalmi életét nem ismeri, közjogi tudása semmi; diplomatikában, heraldikában egyaránt járatlan. Adománylevél, nemeslevél, lófősítés, gyalogosítás nála teljesen egy és ugyanazon fogalmak. (...) Czimerrajzai silányak, rosszak, a valóságnak csak halvány árnyékai. A leírás és rajz legtöbbször ellentétben áll.”* S végül *„de Pálmay Józsefnek van egy vígasztaló tulajdonsága is: szeret ollózni.”* Bár Pálmay választát nem ismerjük, csak sejthető Sándor Imre viszontválaszából (1905. évi februári szám 24. oldalán): *„Sajnos, higgadtságát (ti. Pálmay – a szerk. megjegyzése) egészen elveszítve, a kérdést személyes térére vitte át és a dolog érdemi részét figyelmen kívül hagyta. Mindössze az ollózás vádját veszi tagadásba s ez ellen hevesen tiltakozik.”* Ezután részletesen közli azon hivatkozásokat, melyeket Pálmay véleménye szerint a forrás megjelölése nélkül a Genealógiai Füzetekből vett át. Végül így összegzi a vitát: *„Nem folytatom, legyen elég e sívár, pusztába kiáltó szavakból, a kinek szól meg nem érti, nekem pedig fáj ily kötelességet teljesíteni. De a fölhangzott vád elől ki nem térhetek. Bölcsőbb lett volna Pálmay úrnak hallgatni: si tacuisses, philosophus mansisses.”¹²*

1905. januári szám: a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címeres levelei című dr. Áldásy Antal által szerkesztett kiadványát így méltatja: *„A magyar heraldikai irodalom legmegbízhatóbb forrásgyűjteményét kaptuk Áldásy könyvében. Elfogulatlanul jelezhetjük, hogy messze kiható jelentőségűteljes munkát végzett a szerző.”*

1905. májusi szám: rugonfalvi Kiss István a Rákóczi család címeréről értekezik. Ugyanebben a számban Sándor Imre érdekes témában fogalmaz meg kritikát: a Magyar Tudományos Akadémia nemesi előnevek (praedicatumok) írásával kapcsolatban. Kifejti, ha ezen előneveket nagybetűvel írják, egy-két generáció múlva már összekevernék az előnevet a családnévvel illetőleg a keresztnévvel – tekintettel arra, hogy például Székelyföldön számos családi név keresztnév. *„Nálunk igen sok családnév voltaképpen csak egyszerű keresztnév. Péter, Pál, István, Kelemen, Boldizsár stb. Ugyanegy néven számtalan család. Vegyük hozzá, hogy igen sokan kettős keresztnévet használnak: Péter Pál, Béla Jenő stb. Ha valaki Újvárosi Péter Pál-nak írja nevét, akkor az Akadémia bizonyára úgy okoskodik, hogy itt az „Újvárosi” nemesi előnév, Péter a családnév és Pál a keresztnév. Pedig téved. Ez praedikátum nélküli név, de az illető kettős keresztnévet használ. Ellenben Szigethi Gyula István nevé-*

¹² magyarul: ha hallgattál volna, bölcs maradtál volna

ben ki gondolná, hogy Gyula a családnév? Ha kis kezdőbetűvel írom a nemesi előnevet, kétség, zavar nem történhetik. (...) Ha a nemesi előneveket tulajdonnévként kezdjük használni, csakhamar előáll a családnevekkel való felcserélése. Így állott elő a múlt században a szathmári Pap család helyett Szathmári, (...) csemátoni Vajda helyett Csemátoni, árkosi Péter helyett Árkosi stb... Ezek a névváltozások pedig, hogy mennyi bajt és küszködést okoznak nemcsak a genealógusoknak, de maguknak a családoknak is, annak csak az Ég a megmondhatója. Hasonló bonyodalmakra akar bennünket vezetni a nagy tudományú és nagy tekintélyű Akadémia? Nagyon kérem, ne tegye!

1906. Olykor népnevelő céllal fordul olvasóihoz, mely valójában saját hitvallását mutatja (decemberi szám):

„Nem célom bölcsészeti elmeftuttatást végezni. Egyszerűen, de világosan rámutatok arra a tényre, hogy bejártam hazánk nagy részét és mindenütt úgy tapasztaltam, hogy a családok igen jelentékeny szellemi kincse a levéltár, vagy levelesláda egerek martalékául van kíméletlenül oda dobva, vagy még alárendeltebb szerepre kárhozthatva. Midőn e folyóiratot megindítottam, célom az volt, hogy a pusztulásnak indult szellemi kincsünkből megmentsem, ami még megmenthető. Rátereljem a figyelmet ezen avatag, de nemzeti műveltségünk szempontjából jelentékeny figyelmet érdemlő iratokra. Nyirkos kamrákban, omladozó padlásokon heverő kötegeket napfényre kívántam hozni. Visszagaradni az enyészet-től és odaadni a nemzetnek, ami még bennök értékes. Világot akartam vinni az elmúlt idők sötét homályába, hogy aki okulni akar, ne legyen kénytelen e rejtékhelyek sötét odúiba leszállni. Sajnos kevesen, igen kevesen értették meg. Négy évi küzdelem után csak tapasztalatokban lettem gazdagabb. E tapasztalatok után úgy hiszem, igen sokan letennének e küzdelemről. Engem azonban nem vezérel sem egyéni becsvágy, sem anyagi érdek. Folytatom a küzdelmet, mert meg vagyok győződve, hogy hazának abból haszna lesz. Jól tudom, hogy e folyóirat által elért eredményekért legelőbb is azok fogják élvezni, akikhez az én szavaim el nem érhetnek. A magyar nemes családok szellemi érdekei vezetik tollamat. A sötét kúriák bezárt kapui előtt nem alamizsnáért könyörgök, hanem világosságot kínálok oda.”

1907. A november-decemberi számtól kezdve kéthavonta jelenik meg: *„Előfizetőinktől pedig bocsánatot kérünk, hogy folyóiratunkat ezután megváltozott alakban és csak két hónaponként adhatjuk ki, mert csekély anyagi erőnk nagyobb áldozatot el nem bír.”*

1908. Elindítja a *Magyar családtörténeti könyvészet* című értékes és egyedülálló gyűjteménye közlését 1472-1905. közötti időre.

1912. A 10 éves, jubileumi szám bevezetőjében Sándor Imre szerényen, de önérzettel teszi le hitvallását hivatása mellett. Jellemét leginkább ebből a néhány sorából ismerhetjük meg: *„Bármily csekély anyagi eszközökkel és bármily fogyatékos tudással is működtünk a múltban, most, amidőn folyóiratunk tízedik évfolyamát indítjuk útnak, önérzettel tekintünk a teljesített kötelesség eredményére. Elfogu-*

latlan ítélkező el nem tagadhatja, hogy a magyar családtörténeti irodalomnak hasznos szolgálatot teljesítettünk. Megszólaltattuk a letűnt századok szereplő egyéniségeit, bevilágítottunk az elmúlt idők társadalmi életébe és közelebb hoztuk őseink családi tűzhelyeinek jótékony melegét. Oly küzdelmeket elevenítettünk föl, amelyek nekünk idegenek nem lehetnek. Ugyanazon rögökért folyt a harc, mint ma és ugyanazon vér festette vörösre a vitatott rögöt, mint amely a mi ereinkben buzog. Legnagyobb hálátlanságnak tartjuk elfordulni a múlttól: megtagadni a bölcsőt, mely ringatott, eltaszítani az édesanyát, mely fölnevelt. Ily hálátlanságra csak a tudatlanság készíthet valakit. Azért egyesítettük e folyóirat hasábjain csekély erőnket, hogy minél jobban megismerhessük a múltat s minél nagyobb mértékben róhassuk le hálánkat a múlt iránt. E kegyeletes áldozati oltáron immár tíz éve tartjuk lobogva a lángot s ha gyér világa itt-ott szunnyadozni kezdett, lelkesedésünk tüzevel siettünk újra és újra pótolni elhamvadó fényét. Köszönet mindazoknak, akik jóakarató szándékukban segítségünkre voltak. A jövőben is az lesz a törekedésünk, hogy a belénk helyezett bizalmat megérdemeljük. Ezen ígéretünk hangsúlyozása mellett kérjük további pártfogását. Immár egy évtizedes tapasztalat alapján jelölhetjük ki munkálkodásunk terét. A természetes fejlődés elvénél fogva is hovatovább nagyobb mérvű igények kielégítése várható tőlünk. Büszkék leszünk, ha ezen várakozásnak megfelelhetünk, ha valaha küzdelmeinket siker koronázza!”

E siker életében minden bizonnyal a zivataros idők miatt nem adatott meg számára. Ambícióját, óriási munkabírását és kitartását kerékbe törte, gyűjteménye nagy részét pedig megsemmisítette az első világháború.

Kínos alaposágát egyértelműen mutatják a folyamatos helyreigazítások, továbbá hogy a tízéves Genealógiai Füzetek mellékleteként összeállította a teljes, tíz év anyagát összegző névmutatót. Ennek részei: Tanulmányok-önálló cikkek, Adattár, Irodalom, Vegyes és végül vezetéknev szerint az összes megemlített család. Kora szakirodalmát, Erdély történetével foglalkozó műveket áttekintve megállapíthatjuk, hogy szinte egyedül figyelt erre az aprónak tűnő, de óriási munkát igénybevevő részletre, mely a mai történészek, helytörténészek és családkutatók számára megkönnyíti, sőt lehetővé teszi a gyors és pontos kutatást. Ezt mutatja az, hogy már súlyos betegen írta Szádeczky-Kardoss Lajos *A székei nemzet története és alkotmányja* című hiánypótló mű név- és tárgymutatóját.

További művei

A széplaki Petrichevich-Horváth család, Kolozsvár 1908.

Czímerlevelek I-II, Kolozsvár 1910. A fellelhető címerlevelek gyűjteménye, mely részletesen tartalmazza az adatokat, szövegezést a rekonstruált címerrel együtt. „Az a mostoha bánásmód, melyben az erdélyi heraldika mindezidáig részesült, indított arra, hogy az erdélyi fejedelmek által adományozott címerleveleket egybegyűjtve a szakkörök és a nagy közönség használatára a nyilvánosság elé hozzam. Tervemet számosan, teljes lelkesedéssel tették magukévá, s a megindított mozgalom nem várt eredményre vezetett. Több, mint 1500 címerlevél másolata van ma a gyűjteményemben. Ezúttal

az első részt, tehát az egész anyagnak mintegy tizedrészét veszi a szives olvasó (...). E gyűjtemény értékét jelentősen emeli azon körülmény, hogy az armálisok túlnyomó része magántulajdonból került össze. Az országban szerteszét egyeseknél őrzött 60 címérlevelet talál itt a kutató, mely a tudományos feldolgozás elől mindezideig teljesen el volt zárva.” Jogosan kérdezhetjük, hogy ezekből a 20. század pusztító évei alatt vajon hány maradt meg épségben?

Erdély pénzvilága, Kolozsvár 1910

Czímerhasználat, Kolozsvár, 1911. Ezen kötetében a heraldika világába kalauzolja olvasóját, külön kitérve arra a fontos kérdésre, hogy a székely armálisok esetében mi a követendő: a címerkép vagy a leírás. „Úgy vélem tehát, hogy a címerképek megszerkesztésénél mindig a leírás az irányadó. Föltétlenül ahhoz kell ragaszkodni, még abban az esetben is, ha egy vagy más okból a címerkép talán kedvezőbb benyomást is tesz.”

A csíkszentmihályi Sándor család levéltára I. Kolozsvár 1914. Családja fellelhető okiratait összegyűjtve, elsősorban Csík, Gyergyó és Kászon székek történetéhez ad

adatokat. A családja történetét így zárja:¹³

„Viharvert századok elevenednek meg az előtt, aki végig lapozza ezt a kötetet, jó s gonosz sors váltakozva kergeti benne egymást. Őszintén feltárva találja meg benne mindenki örömeinket és gyászunkat, de nem fog találni benne megalkuvást a hazafias kötelességek teljesítésében, a családi élet feddhetetlen tisztaságában. Ezen oklevelekből egy vezérelvet vélek kiolvashatni, amit bátran állíthatok oda e család jelmondatául: *honestas mors turpi vita potior.*”¹⁴

Kolozsvár címeres emlékei, 1920. Kuriózum mű, mely fényképekkel mutatja be a korban még fellelhető sírkövet, zárókőn illetve csengőn lévő címet, a 15. századi pecsét képét. „Városunk heraldikai emlékeiről kielégítően teljes áttekintést nyújtani ma már lehetetlen feladat. (...) Ily körülmények között meg kell elégednünk azokkal a szórványos példákkal, melyeket megőrzött a kegyelet és a gondviselés. Ezeket a mozaik köveket igyekeztem összegyűjteni, hogy szolgálatára álljak velük Kolozsvár művészettörténetének. (...)”

A székelyek letelepülése, Hargitaváralja-Budapest 1930. Ez a tanulmánya hirtelen bekövetkezett halála után jelent meg. Erről Szádeczky-Kardoss Lajos így ír: „Sándor Imre a székelyek letelepüléséről írt (1927-ben még kiadatlan) értekezésében a székelyek Erdélybe települését a gyepürendszerrel hoz-

¹³ A csíkszentmihályi Sándor család levéltára I. Kolozsvár 1914. XIX. oldal

¹⁴ Jobb a tisztas halál, mint a becstelen élet.

za kapcsolatba. A székelyek, mint a magyar szállásbirtokok előtti gyeűk (határerődítések) őrei a foglalás sorrendjében haladnak előre a Kőrösfolyó melléki Csiglamezőtől (mely törökül határkerítést jelent) Erdélybe.”

* * *

Végezetül álljon itt Sándor Imre néhány sora, mellyel iránymutatást ad mindannyiunk számára: „Nem elég hangoztatni, bizonyítani is kell, hogy hol és miben szolgáltuk a kultúrát. Ha viharok dúltak nemes törekvéseink felszentelt csarnokában, ne siránkozni, de dolgozni járjunk a romok közé. Szedjük össze, ami még menthető: szerető gonddal keressük föl emlékeinket, hogy egykor tanúságot tehesen mellettünk – a múlt.”¹⁵

Sándor Imre által használt Ex Libris a saját és rokon családok címerével

¹⁵ Sándor Imre: *Kolozsvár czimeres emlékei*. Kolozsvár 1920.

Az alkotóműhelyből

A középkori szkriptorok szorgos kezei és a lúdtoll sercegése jut eszébe annak, akinek lehetősége nyílik betekinteni a MACSE tagjainak alkotóműhelyébe. Ebben a sorozatunkban szeretnénk felmutatni az egyesületünk tagjai által írt, szerkesztett, összességében létrehozott műveket: könyveket, DVD-eket és CD-eket. Recenzióinkkal szeretnénk előmozdítani szélesebb körű megismerésüket. Közkinccsá váló adataik, ismereteik gazdagítsanak mindnyájunkat; méltó honoráriumuk legyen az olvasó megbecsülése.

Teleky Dezső: Még csak most kezdődik

Magyarország és Erdély történetének „virtuális” bibliográfiájával

Miske Miklós Kálmán, Budapest (mmiske@freemail.hu)

A könyvről: Miske Miklós Kálmán családja Erdélyben több ágra oszlott, melyek közül több is igen magasra emelkedett. Báró Miske József magyar és erdélyi báróságot nyert, államminiszter és Erdély kancellárja volt. A könyv a Baronesse Miske Zsuzsanna és Csiszár Miklós királybíró házasságából induló családi ág történetéről ad visszatekintést a kezdetektől a családfa ezen ágának fává terebélyesedéséről szinte napjainkig, Teleky Dezső fiának szóló emlékirata alapján. A szerző kora ismereti és filozófiai szintjén a magyarok és a székelyek eredetéről általánosságban is szól. A családtörténet az 1780-as évektől indulva Erdély történelme mintegy 200 évének igen mozgalmas időszakával foglalkozik az egyén szemszögéből. Képet kapunk az egyes főnemesi és nemesi családok túlélési lehetőségeiről az erdélyi fejedelmek korában. Magyarok, székelyek és románok együttélése, harcaik, történelmi tévedéseik képezik a családok történetének hátterét.

A dálnoki Teleki család címere és családfája

A könyv taglalja a Horea-Cloșca-Crișán felkelés történéseit és annak hatását a Csiszár család életére, valamint áttekinti a Csiszár és a Miske családok néhány fontosabb történéseit is. Az olvasó képet kap arról, miért tartott a Csiszár család fiú és lányági örökösödési pere 100 évig, hogyan éltek a nemesi kúriákban. Bemutatásra kerül a mihelényi kúria leltári pontosságú korabeli nyelvezetű leírása az 1817. évből. Az olvasó megtudja, hogyan éltek a román jobbágyok a valóságban. Az alvinci kúriának és átalakításának leírása mellett 1848 erdélyi történéseit és a kiegyezés hatását is megemlíti az emlékirat. Talán a világosi fegyverletétel sem Világoson volt fizikai valójában, bár a báró Bohus kastélyban írták alá. Továbbá megtudjuk, mi történt a szabadságharc bukása után Erdélyben, báró Bohus Jánosné Szögyény Antonia szerepéről és tevékenységéről, mit is jelentett a jobbágyfelszabadítás a közép-nemességnek, ki gazdagodott és ki szegényedett el. Ismertetésre kerül a grófi Szögyény család tündöklése és letűnése a történelem színpadáról. Az emlékirat leírja, hogyan élték meg a Teleky család tagjai egyéni tragédiáikat.

A szerző ezenkívül választ keres a további kérdésekre. Mik is kavartak a fejekben a vallásról és a kor új materialista eszméiről? Milyen volt az élet a királyi és szocialista Romániában? Milyen tragédiák sújtották a családot?

Az útravalóban egy apa ad tanácsot fiának, hogyan feleljen meg ősei erényeinek és hogyan éljen örökségükkel.

Mivel az emlékirat időben és témában is tág határok között számos szétágazó, bonyolult összefüggést érint, a könyvhöz virtuális bibliográfia készült CD formátumban. Az abban szereplő könyvek között részben források, forráskritikai tanulmányok, tudományos és ismertető művek, de néhány klasszikus regényfeldolgozás is található. A 728 oldalon a több mint 10.000 könyv címlapja, szerzője, címe, kiadója, megjelenési éve és többnyire az Országos Széchényi Könyvtár raktári jelzete szerepel. A felsorolt könyvek megjelenésük éve szerint található a listán. Az adott éven belül – amennyire lehetséges – a történelmi időrendet követi, majd az erdélyi és magyar, több időszakot átfogó és összefüggést feldolgozó művek következnek.

A szerzőről: Miske Miklós Kálmán 1944-ben született Budapesten. A Vörösmarty Mihály gimnáziumban érettségizett, főként a textiliparban dolgozott. Munka mellett elvégezte a Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskola rendszerszervező szakát és a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen okleveles közgazdaként végzett, regisztrált mérlegképes könyvelő. Ipari pályafutását végül a Magyar Selyemiparban gazdasági igazgatói majd vezérigazgatói beosztásokban fejezte be. Tíz évet tanított különböző közgazdasági szakközépiskolákban. Több alkalmazott matematikai és szervezési szakkönyv szerzője. Tevékeny családfakutató. Kutatóútja során ismerkedett meg a családja egyik leszármazási ágán szereplő Teleky családdal 2007-ben, és kapta meg közlésre Teleky I. Dezső fiának szóló írását.

Teleky I. Dezső és árkosi Barabás Piroska
gyermekkeikkel

A család véleménye: „Kapkodom a levegőt, mint a partra vetett hal... Döbbenetes, hogy mi jött ki ebből, még ha a folytatása elmarad, akkor is. Őszintén, nem gondoltam volna, hogy a mi poros, szinte elfeledett írásos hagyatékunk a Te könyved gerincét fogja képezni, csak gratulálhatok a munkához. Bámulatos, hogy viszonylag rövid idő alatt, ilyen meghitt közelségből, ennyi ráérzéssel tudsz érzékeny pontokra rátapintani. Sajnálom, hogy nagyapám nem érthette meg ezt a napot.” Teleky II. Gábor.

* * *

**Teleky Dezső: Még csak most kezdődik
Magyarország és Erdély történetének „virtuális”
bibliográfiájával**

Szerkesztette és a bibliográfiát készítette:

Miske Miklós Kálmán

Borító terv: Dobozi Erika

Kiadó: Miske Miklós Kálmán magánkiadásában
2011-ben.

Készült: Aula Kiadó Kft. digitális nyomdájában.

ISBN 978-963-08-2577-1

Terjedelem: 257 oldal, 228 színes és fekete-fehér képpel, a bibliográfia CD-n 728 oldal több mint 100.000 könyv illetve adathordozó (CD, DVD) címlapjával, megjelenési és elérési adataival.

Ára 3950,- Ft + csomagolási és postaköltség. Megrendelhető mmiske@freemail.hu címen.

Nemzetközi hírek

Müncheni családkutató találkozó

A németországi *Verein für Computergenealogie* rendezésében 2012. március 2-án és 3-án került megrendezésre a *Münchener Genealogie Börse*. Az egyesület évi közgyűlése mellett előadások, szoftverbemutatók, találkozók szakkiadók és

szakegyesületek képviselőivel és persze egy látogatás a Királyi Palotába (*Münchner Residenz*) szerepelt a műsoron. Több németországi egyesület és az ausztriai Familia Austria is bemutatta tevékenységét. A találkozó szórólapját itt lehet megtekinteni:

http://wiki-commons.genealogy.net/images/9/97/M%C3%BCnchener_GenealogieB%C3%B6rse_Flyer.pdf.

Bécsi genealógus törzsasztal

A Familia Austria osztrák családkutató egyesület 2012. március 22-én tartja a 47. és 2012. április 13-án a 48. Bécsi genealógus törzsasztalt (*Wiener Genealogen-Stammtisch, WGS*). A márciusi törzsasztal résztvevői a bécsi levéltárba (*Wiener Stadt- und Landesarchiv*), az áprilisi találkozó résztvevői pedig a Szövetségi Topográfiai Hivatalba (*Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen*) látogathatnak el. Bővebb információt az egyesület honlapján találhatunk:

<http://familia-austria.net/forschung/index.php>.

A 32. Nemzetközi Zsidó Genealógiai Konferencia

A Nemzetközi Zsidó Genealógiai Társaságok Szövetsége (*International Association of Jewish Genealogical Societies, IAJGS*, <http://www.iajgs.org>) 2012. június 15-e és 18-a között rendezi meg Párizsban a 32. Nemzetközi Zsidó Genealógiai Konferenciát. A konferencia kétnyelvű: az előadások angol és francia nyelven kerülnek bemutatásra. További részletek, valamint a konferencia programja a konferencia honlapján olvashatók: <http://www.paris2012.eu/>.

Az Amerikai Genealógiai Társaságok Szövetségének idei kongresszusa

Az amerikai *Federation of Genealogical Societies* idei kongresszusának fő témáját a hajdani Délnyugat indiánjaival, telepeseivel és katonáival foglalkozó kérdések alkotják. A kongresszust 2012. augusztus 29. és szeptember 1. között tartják az Alabama szövetségi állambeli Birgminhamben. Részleteket itt olvashatunk: <http://www.fgs.org/2012conference/index.php>.

Hazai hírek

Elkészült az Európai Levéltári Portál

Az Európai Bizottság 2005-ben határozta el az Európai Levéltári Portál létrehozását. Február végére a portál elkészült. Indításakor a rendszer 17 ország 62 levéltárából 63.781 iratot bocsát a kutatók rendelkezésére. A Magyar Országos Levéltár 2011 májusában kérte felvételét a

projektbe, amelyről a 2012. január 12-én Madridban tartott közgyűlésen döntöttek a résztvevők. Hazánk így az Európai Levéltári Portál alapítójának számít. A 2012. március 1-jén indult új APEX projekt további három évre biztosítja az együttműködés kereteit, immár valamennyi uniós tagállam részvételével.

A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság műsorából

2012. március 29. 17:00 óra

Ami az „*Anyakönyvi kutatások lehetőségei Kárpátalján*” című előadásomból kimaradt

Előadó: dr. Botlik József (történész, egyetemi docens, Pázmány Péter Katolikus Egyetem)

Az ülést vezeti: dr. Kollega Tarsoly István, alelnök

2012. április 26. 17:00 óra

A szeri Pósa fiak – egy előkelő köznemesi család szerepe az országos és megyei közéletben a 14–15. században

Előadó: Szaszko Elek (tanár, PhD-hallgató, Budapest)

Az ülést vezeti: dr. Harmath Arisztid, elnök

2012. május 31. 17:00 óra

Bél Mátyás helye a honi genealógia történetében

Előadó: dr. Tóth Gergely PhD (tudományos segédmunkatárs, MTA Történettudományi Intézet)

Az ülést vezeti: dr. Pandula Attila, főtitkár

2012. június 28. 17:00 óra

A napló mint a családtörténet forrása – Buktatók és bizonyosságok Slachta Etelka naplói alapján

Előadó: Katona Csaba (tudományos munkatárs, MTA Történettudományi Intézet)

Az ülést vezeti: Kovács Eleonóra, főtitkár-helyettes

Az összejövetelek helye: Magyar Nemzeti Múzeum

Budapest VIII. kerület, Múzeum krt. 14–16. fsz., Pollack-terem.

Bejövetel a Bródy Sándor utca felőli bejáraton.

Egyesületi hírek

Egyesületünk Kárpátaljára szervez egy ötnapos utazást 2012. július 14. és 18. között

A tavalyi, nagyon jól sikerült erdélyi út után, idén Kárpátalján töltünk öt napot egyesületünk szervezésében. A bőséges látnivaló mellett néhányan kutatni is fognak az ungvári levéltárban, anyakönyveket és népszámlálási íveket.

A tervezett útvonal a következő: Tákos – Csaroda – Ungvár – Uzsoki-hágó – Técső – Rahó – Körösmező – Tatár-hágó – Ökörmező – Szinevéri tengerszem – Nagyszőlős – Visk – Munkács – Szolva – Vereckei-hágó – Beregszentmiklós – Csefalva – Beregszász – Mezőkaszony. A tervezett programot itt lehet megtekinteni: <http://www.macse.org/society/pdf/karpataljai-program-5-2012.pdf>.

Körülbelül ötvenen leszünk, egyik tagtársunk autóbuszával kelünk útra, ismerőseinél lesz szállásunk Mezőváriban. Adományokat is viszünk a huszti lelkipásztor úrnak, aki már sok segítséget nyújtott családfakutatóknak kárpátaljai vonatkozásban. Egyik tagunk útikönyvét visszük magunkkal, az idegenvezetést önréből, egyéni felkészülésekkel oldjuk majd meg. Hazaérkezésünk után részletesen beszélünk élményeinkről itt és a honlapunkon is.

Fábiánné Fonai Melinda
alelnök

A közelmúltban megjelent könyvek

Herpay Gábor

Nemes családok Hajdúvármegyében

Históriaantik Könyvesház Kiadó, 2011

245 oldal

ISBN: 5990000000826

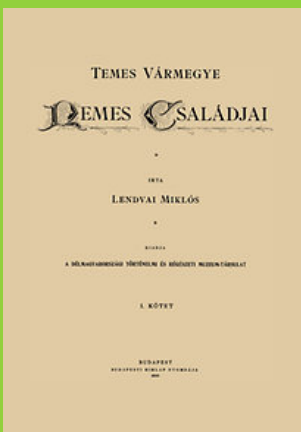
Bilkei Gorzó Bertalan

Szatmár vármegye nemes családjai

Históriaantik Könyvesház Kiadó, 2011

140 oldal

ISBN: 5990000000535

Lendvai Miklós

Temes vármegye nemes családjai I-II.

Históriaantik Könyvesház Kiadó, 2011

345 oldal

ISBN: 5990000000757

MACSE

H-1022 Budapest
Bimbó út 55.

E-mail: macse@macse.org

Adószám: 18213056-1-41

KSH: 18213056-6499-529-01

Egyesületi tisztségviselők:

Hunyady László
elnök

hunyady.laszlo@macse.org

Sztrányai Ildikó
titkár

sztranyai.ildiko@macse.org

Fábiánné Fonai Melinda
elnökhelyettes

fonai.melinda@macse.org

Papcsik Béla
elnökhelyettes
papcsik.bela@macse.org

Gelei Judit
elnökségi tag, pénztáros
gelei.judit@macse.org

Cseresnyésné Bécsy Zsuzsa
az ellenőrző bizottság tagja
csbzs@macse.org

Beszeda László
az ellenőrző bizottság tagja
beszeda.laszlo@macse.org

Németh József
az ellenőrző bizottság tagja
nemeth.jozsef@macse.org

**Látogassa meg
webhelyünket:**

<http://www.macse.org>

és fórumunkat:

<http://macse.forumx.hu/>

Dukai Takách Gyula 1848-as honvédtüzér sírja
a Nógrád megyei Legénd község régi evangélikus temetőjében

Fotó: Sztrányai Györgyné